

KROK

KROK

4

Ročník 3/2006

**Knihovnická
Revue
Olomouckého
Kraje**

OBSAH ČÍSLA

PRVNÍ KROK

Úvodník – *Helena Veličková* 1

ROZHOVOR KROKU

Vos dixi amicos – Roman Giebisch s biskupem Hrdličkou 2

KNIHOVNICTVÍ DRŽÍ KROK

Knihovna Vojenského historického ústavu – *Michal Hokynek* 7

Odborná knihovna Gender Studies – *Alice Rutková* 10

O KROK DÁL

Kráčejte k Lošticům – *Jaromír Mrňka* 16

Lidé a čas – 2. část – *Václav Pumplra* 18

KROK V LITERATUŘE

O návštěvách básníků a návratech poezie – *Josef Jařab* 22

Podle poezie poznáš pravé přátele – *Helena Veličková* 26

KROK ZPĚT

Kde voní pergamen. Kult národních světců – *Štěpán Kohout* 28

440. výročí Vědecké knihovny v Olomouci:
Barokní analý větší latinské družiny Nanebevzetí Marie
– *Zdeněk Orlita* 33

KROK DO SVĚTA

Skotsko nejsou jen dudáci, výroba whisky
a nošení kiltu – *Aleš Brožek* 38

KROKFÓRUM

Adriena Šimotová: Retrospektiva (1959–2005) – *Hana Bartošová* 43

Procházka newyorskými muzei – *Marie Čermáková-Obršálová* 45

Stupně zimy 47

KROK INFORMUJE

Cena města Přerova 2006 48

Celostátní setkání Tyfloservisu v Olomouci 49

INVEX 2006 50

Kamarádka knihovna 50

Aktuality 51

REGIONÁLNÍ OSOBNOSTI 53

KNIHOVNICKÁ LITERATURA 59

V textu jsou použity básně z Olomouckých haiku (2006) a doprovodné kresby z knihy Asijské umění (Národní galerie, Praha 2006).

Na obálce biskup Hrdlička s dítětem – návštěva v rodině

KROK • Knihovnická revue Olomouckého kraje
Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 3., číslo 4, vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktorka: PhDr. Helena Veličková,
e-mail: velickova@vkol.cz
Odpovědný redaktor: Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.
e-mail: roman@vkol.cz

Redakční rada:
Václava Jemelková,
e-mail: v.jemelkova@kr-olomoucky.cz
Mgr. Hana Bartošová,
e-mail: bartosova@olmuart.cz
PhDr. Miloš Kvapil,
e-mail: reditel@knihovna.cz

Adresa vydavatele a redakce:
Vědecká knihovna v Olomouci,
Bezručova 3, 779 11 Olomouc
Tel.: 585 205 311, fax: 585 225 774
e-mail: redakce@vkol.cz
IČO: 100625

Grafická úprava obálky: Ivana Perůtková
Kresby: Ing. Markéta Veličková
Technická redakce: Petr Jančík
Tisk: Polygrafické středisko
Univerzity Palackého v Olomouci
Biskupské nám. 1, 771 11 Olomouc

ISSN: 1214-6420 (tištěná verze)
1214-648X (elektronická verze)
Registrace: MK ČR E 6450

www.vkol.cz/krok

Uzávěrka čísla: 10. listopadu 2006

Vážení čtenáři,

vánoční vydání KROKu uzavírá poněkud mimořádný rok 2006. Je posledním číslem ve 440. roce existence olomoucké knihovny, založené při jezuitské koleji a sloužící po většinu času především univerzitním studiím.

Pověst jezuitského řádu prošla kontraverzním vývojem a stále v mnoha lidech přetrvává jiráskovská představa černokabátníků ze 17. století, křepčících kolem hořící hranice nekatolických knih. Letošní výročí Vědecké knihovny dalo současným jezuitům v Olomouci i v Praze několik příležitostí ukázat svoji skutečnou podobu a řekněme hned, že jezuité toho rádi využili a radostně napomáhali spolu s historickými badateli svoji rehabilitaci. Přednášky P. M. Herolda (Centrum Aletti v Olomouci) a PhDr. A. Richterové (Národní knihovna v Praze), články v KROKu o jezuitské vzdělanosti a knižních pokladech ve fondu VKOL, výstava impozantních plakátů o jezuitských dějinách pražského Klementina a výstavka jezuitských knih, prodané výtisky publikací Národní knihovny o jezuitské minulosti, exkurze, besedy a osobní kontakty některých knihovníků s jezuitou v Olomouci – to vše přispělo k lepšímu objektivnímu poznání Tovaryšstva Ježíšova, které v české kultuře zanechalo hlubokou stopu a ještě dnes, kdy čítá jenom asi 90 členů v České republice, svým poctivým přístupem k vlastní minulosti a ochotou ke kulturní spolupráci s institucemi budí respekt a sympatie mnohých lidí, kteří k nim dosud měli vlažný nebo neutrální postoj.

Jezuitské téma samozřejmě nebylo tím jediným, ale možná dalo trochu symbolický podtext dalším významným změnám, které jubilejní rok 2006 přinesl: Stará budova dostala nový kabátek a pozvedla svojí novotou třídu Svobody. Trojice knihovních budov – červeného kostela s novými vitrážemi, nové budovy a staronové opravené – tvoří zajímavou sestavu poblíž hlavní olomoucké třídy. I uvnitř budov se odehrály velké změny, v mnohém stabilizující a sjednocující povahy – z Ostružnické ulice se sem v létě přesunulo ředitelství a oddělení zpracování fondů. Tím posledně jmenovaným krokem se významně urychlila a zkrátila cesta nových knih ke čtenářským rukám – přibližně o dva týdny. A na podzim, kdy byl založen Literární klub v Olomouci, se Vědecká knihovna stala podpůrkyní nové etapy rozvoje literárního života v regionu – někteří knihovníci vstoupili do klubu, nový přednáškový sál bude sloužit jeho pestrému programu na příští rok a k tomu revue KROK se nabízí jako jeho publikační platforma. Zejména rubrika KROK v literatuře bude od příštího roku otevřena tvůrcům dobré literatury v Olomouckém kraji.

Kdo rád hledá symboliku v lidských dějinách a nějak získal ucelenější ponětí o jezuitech v Čechách a na Moravě, asi mi dá za pravdu, že témata tohoto roku v naší knihovně jsou docela podobná těm jezuitským v 17. století. A kdo trochu dá na čínskou astrologii, potěší ho, že ne náhodou připadlo 440. výročí založení jezuitské

knihovny v Olomouci na rok Psa, což je (mimo jiné) znamení světců, misionářů, ale i kontraverzních osob a inkvizitorů. V příručce jsem si na začátku roku 2006 našla nepříliš optimistickou informaci, že rok Psa je pro všechny rokem krizí a názorových konfrontací, z nichž se však nakonec najde východisko a vztahy se urovňají. Také je to rok neustálého napětí, spěchu a shonu, kdy všichni postrádají možnost se uvolnit a odpočinout si, protože ostražitý Pes vnáší do života neustálé obavy a starosti. Měl by však pomáhat lidem čestným a poctivým, protože je výborným ochráncem a strážcem.

Když se teď ohlížíme zpět, skutečně to letos knihovníci i čtenáři měli dost těžké. Závažnější krize postihla sdílenou katalogizaci, když se dosavadní spolupráce tří knihoven (Národní knihovna, Moravská zemská knihovna a VKOL) ukázala jako neúnosně zatěžující pro jednu z nich, ale nakonec se kolegiální cestou našly nové způsoby spolupráce, vedoucí k rovnějšímu postavení všech tří knihoven v tzv. Aleph-clusteru (cluster je specifická forma kooperace organizací, zde jde o technický nástroj v rámci sdílené katalogizace).

Na jaře a v létě, kdy se měnila všechna okna a fasáda na staré budově, se knihovníci museli potýkat s velice nepříjemnými pracovními podmínkami. V srpnu čtenářům nezbylo než trpělivě čekat celý měsíc, než mohli opět vstoupit do jejich veřejných prostor. Budiž jim příměně poděkováno, že to v naprosté většině nesli statečně a smířili se s tím, že mohli dlouhou dobu jenom vracet knihy. Velkého pokroku ve službách se zatím nedočkali, avšak vzácný historický fond – jádro a jakési „srdce“ této kdysi jezuitské knihovny se konečně přestěhoval do nového trezoru.

Podle astrologické příručky je ten letošní Pes Ohnivý. Nevím, jaká psí plemena si pod Ohnivým Psem můžeme představit, ale podle čerstvých zkušeností roku 2006 jsem si jista, že nějaký roztočilý, zhýčkaný pudlík to nejspíš nebude. Přesto mu poděkujeme – jeho štěkání a neustálé honičky určitě nebyly marné. A s blížícími se Vánoce se můžeme pomalu těšit na nadcházející rok Vepře – měl by být (mimo jiné) rokem dobré vůle, uvolnění a blahobytu. Má to být Ohnivý Vepř, měl by tedy aspoň občas pořádně zazářit. Tak si, vážení čtenáři, nezapomeňte na Štědrý den všimnout zlatého prasátka – jestli svítí a hlavně, jestli se na Vás usmívá.

Helena Veličková

Vos dixi amicos – Nazval jsem vás přáteli

Latinská slova uvádějí významnou osobnost Olomouce a její arcidiecéze – je jí Mons. Josef Hrdlička, pomocný biskup olomoucký, titulární biskup thunudrumský. Narodil se ve Velkých Opatovicích 19. ledna 1942. Pro své náboženské přesvědčení nebyl doporučen k vysokoškolskému studiu, to mohl zahájit až v roce 1967 na Cyrilo-metodějské bohoslovecké fakultě v Litoměřicích a ukončit na CMBF v Olomouci. Kněžské svěcení přijal 1. července 1972. Titulárním biskupem thunudrumským a pomocným biskupem olomouckým byl jmenován 17. března 1990, biskupské svěcení přijal 7. dubna 1990.

*Pane biskupe, v dlouhém výčtu vaší publikační činnosti mne zaujaly vaše překlady anglické duchovní poezie nazvané **Démant a slza**. České překlady Thomase Stearnse Eliota bývají velmi problematické a nekvalitní pro velkou složitost při prolnutí autora myšlení a originálního jazyka. Eliotovy básně jsou složité a kladou velký důraz na čtenářovu pozornost a inteligenci. Podle jakých hledisek si vybíráte autory pro své překlady?*

Poezii jsem začal překládat už na gymnáziu, když mi bylo asi 19 let. Byla to padesátá léta tuhé totality. Učit se anglicky bylo téměř provokací. Mohu říci, že díky skvělým rodičům a přátelům jsem i jako teenager zůstal věrný svému náboženskému přesvědčení a volil jsem raději dlouhé roky manuální práce v továrnách než studium na vysoké škole, kam jsem pochopitelně nebyl doporučen.

Tehdy jsem někde objevil antologii anglické poezie a pokoušel se básním rozumět a je i překládat. Velmi mě tehdy ovlivnily překlady Vladimíra Holana. Poezii jsem překládal pouze pro sebe, pro svou vlastní potřebu. Hledal jsem životní hodnoty, o které bych se mohl pevně opřít. Nikdy jsem nepomýšlel na to, abych je vydal knižně. Teprve až jsem se o mnoho let později stal biskupem a přišel do styku s množstvím mladých lidí, poznal jsem, kolik je v nich citu a otevřenosti pro hod-

noty ducha, a rozhodl se výběr duchovní poezie Démant a slza vydat především pro ně. Sbíрка obsahuje výbor z poezie 6 staletí, od středověkých anonymů až po Eliota či Sitwellovou.

*Jste podepsán pod antologií evropské poezie o Matce Boží, která obsahuje 55 básní od 40 autorů s názvem **Celá krásná**. Tato sbírka mariánské poezie byla přeložena z dvanácti evropských jazyků. Kde a kdy jste se tak výborně naučil anglickému jazyku, jsme již hovořili, angličtinu jste využil i při překladu díla Gerarda Manley Hopkinse v knize **Svíce uvnitř**. Ovládáte ještě další jazyky?*

Nejsem aktivní znalec jazyků, neměl jsem v době totality možnost být v živém styku s cizími jazyky. Snažil jsem se poctivě poznat gramatiku, pracovat s dobrými slovníky, abych se mohl konfrontovat i s náročnými básnickými texty. Také jsem spolupracoval s jazykovými odborníky. Poezie, zejména ta, která obsahuje onen duchovní přesah k transcendentnu, vyžaduje proniknout až k nejhlubšímu jádru slov a jejich významu. – To mě fascinovalo jak u Hopkinse, kde jeho básnická řeč se často pohybuje na pomezí extaze, tak i např. u T. S. Eliota, jehož poému Skála u nás nikdo nepřeložil, a přitom obsahuje velmi závažné poselství naší civilizaci.

*V knize **Souzvuk barev** předkládáte českým čtenářům výbor z poezie Gilberta Keitha Chestertona, který psal poezii, eseje a polemiky, literární kritiky, fantastické příběhy, portréty katolických světců, ale nejznámější jsou jeho detektivní příběhy, kde hlavní roli hraje kněz – otec Brown. Pane biskupe, máte rád detektivky?*

No, určitě ano, přečetl jsem i detektivek během svého mládí dost. I otec Brown mě jistě zaujal. Ale ještě více mě zaujala Chestertonova kniha Heretikové, dále Ortodoxie a vlastní životopis. Jeho početné básně u nás dosud nebyly přeloženy a já v nich našel mnoho vtipu a humoru v kombinaci se smrtelně vážným a prorocky nadčasovým pohledem na člověka

*Úvodní slovo k výboru z Chestertonovy poezie Vám napsal kardinál Tomáš Špidlík. Vaše předmluva se naopak objevila ve Špidlíkově knize bajek s názvem **O moudré sově**. Pan kardinál vydal v Karmelitánském nakladatelství i své pohádky, které se těší velké oblibě. Moje generace vyrůstala na pohádkách B. Němcové a K. J. Erbena, přibližte našim čtenářům Špidlíkovu tvorbu pro děti.*

Já se vám přiznám, že jsem pana kardinála Tomáše Špidlíka (mimořádně svého krajana, rodáka z Boskovic) vnímal vždy jako člověka lidsky bohatého, moudrého a přitom laskavého. Na

Setkání J. Hrdličky s papežem Benediktem XVI.

jedné straně vědec, papežův exercitátor, mistr v teologii a filozofii, a najednou se objeví jeho knížka pohádek s průzračně hlubokým obsahem. Sám mě požádal o pár slov úvodem a já si to považoval za čest. On mi zase napsal úvod k Chestertonově poezii, kde m.j. výstižně charakterizuje zásadní rozdíl mezi detektivní metodou Sherlocka Holmese a otce Browna, která má teologický podtext.

*Ke knize fotografií Jindřicha Štreita **Brána naděje** jste psal spolu s arcibiskupem olomouckým Mons. Janem Graubnerem průvodní texty. Soubor 66 černobílých fotografií pojmenovaný **Brána naděje** byl Jindřichem Štreitem vytvořen v poslední dekádě dvacátého století v České republice, Francii, Polsku a Německu. Je o dlouhých poutích, které lidé ve společných modlitbách podnikají, je o životě v řádu, je o způsobu života v městských i venkovských lokalitách, ale především o potřebě víry pro současného člověka bez rozdílu věku i společenského postavení. Jaká byla Vaše spolupráce s tímto významným fotografem?*

Znal jsem Jindřicha Štreita už za totality, když jsem působil jako farář na Bruntálsku a Osoblažsku, v takových zapadlých, dalo by se říci i mrtvých končinách. Věděl jsem, že bych si měl jako kněz i tento kraj zamilovat. Právě u Jindřicha jsem obdivoval jeho schopnost vidět a nacházet i v tom zdánlivě nezútěšném prostředí něco inspirujícího, nadčasového a také nadějného a humorného. Když jsme se osobně později poznali, myslím, že jsme si vzájemně „padli do oka“ a mě velmi těší, že jsem mohl napsat úvod k jeho expozici **Brána naděje** a uvádět několik jeho výstav.

V České biskupské konferenci působíte jako delegát pro kulturu a památky. Před nedávnem bylo otevřeno v Olomouci nádherné Arcidiecézní muzeum, kde jsou vystaveny exponáty z majetku olomouckého arcibiskupství. Většina významných církevních objektů v našem regionu prochází rekonstrukcemi a opravami, stačí, když vyhlédnu z okna na věž katedrály sv. Václava, která je pod lešením přesahujícím 100 metrů a je to jistě nejvyšší lešení v ČR. Jaké činnosti vykonáváte v této funkci?

Můj úkol je být vnímavý ke všemu, co se děje v mnohotvárném světě kultury, a posilovat dialog mezi uměním a vírou, ať už přímý nebo skrytý, potenciální, plný hledání. V dlouhých dějinách umění právě tento dialog víry a umění vytvořil velká, závratná díla ve všech oblastech kultury. Obě strany (církve i společnost) tento dialog potřebují. Snažím se tedy být vstřícný pro tyto otázky. Konkrétní příklad: například koncerty duchovní hudby v chrámech probíhají na mnoha místech, účastní se ho lidé věřící i nevěřící. I zde je ohromné inspi-

Setkání biskupa J. Hrdličky s romskými občany

rační „silové pole“, jak společně chápat všelidské otázky o smyslu existence a hledat společnou řeč. V té chvíli, kdy duchovní hudba promlouvá k srdci člověka, se chrám stává „domovem“ pro všechny. Totéž můžeme říci i o výtvarných výstavách s náboženskými tématy, kde takový skrytý dialog probíhá. I olomoucké nové Arcidiecézní muzeum je toho dokladem. Vzniklo díky spolupráci církve s odborníky v oblasti kultury a dějin. Jsme rádi, že se těší takové pozornosti.

Náš časopis se ke svým čtenářům dostane v předvánočním shonu a chtěl bych vás požádat o nějaké pozitivní přání k těm „šťastným a veselým“ dnům roku.

Řekl bych, že touha obdarovat někoho o Vánocích, je v podstatě dobrá a pozitivní. Nesmí se ovšem stát křečovitým důsledkem konzumního stylu života, který nám neustále vnucuje svůj tržní diktát. Zde bych připomněl úžasnou větu olomouckého arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana, který řekl (navzdory všem zásadám tržní ekonomiky), že člověk „má jen to, co dal.“ Naše bohatství se neměří tím, co jsme nashromáždili v hmotné oblasti, ale naopak, co jsme obětovali, ztratili, čeho jsme se zřekli pro druhé. To je ono bohatství, které nám nikdo nevezme, a které s námi půjde až „před Boží tvář.“

*Pane biskupe, děkuji vám za rozhovor.
Roman Giebisch*

Tak lidská

Jan Twardowski

Nevěří svaté Anně všichni velcí svatí
že znala Matku Boží v šatečkách po kolena
s legračním copánkem a veselou ofinkou
v sandálech s volnými řemínky
či se může poplést to co je nesmrtelné
běhající jak polský vrabec po dvorku
nahlédající do studny ořechovým okem
jak padá celé nebe bez podrobnějších vysvětlení
umějící rozlišit jak včelu nejjednodušeji
obyčejné všední dobro od dokonalosti
neboť opravdové věci jsou vždy méně všeobecné
poznávající vůně i tvrdohlavé chutě
jako sladký kyselý slaný a nejčastěji hořký
zvláště když pes přímo z boudy ne archanděl
podivný
předváděl ohonem primitivní citové dojetí

Ó dcero svaté Anny z nejživějších obrazů
tak lidská žes nebyla hned dospělá

*(Převzato se sbírky Celá krásná.
Pocta evropské poezie Matce Boží.*

Uspořádal Josef Hrdlička.
Olomouc, Matice cyrilometodějská 2004)

Knihovna Vojenského historického ústavu

Michal Hokynek

Knihovna Vojenského historického ústavu je veřejnou specializovanou knihovnou, zaměřenou na historii vojenství. Její počátky sahají až do doby vzniku samostatného Československa, v roce 1919 byla založena jako součást Archivu národního osvobození. V průběhu své existence prošla častými organizačními změnami, byly do ní začleňovány fondy knihoven mnohých ruských institucí. V roce 1929 byl z několika institucí, zabývajících se vojenskou historií Československa, vytvořen Památník osvobození, jehož činnost pak byla násilně přerušena v době okupace. Po druhé světové válce byl z Památníku osvobození vytvořen Vojenský historický ústav, který nadále pokračuje v tradici svých předchůdců.

V současné době v knihovně VHÚ probíhá retrokonverze katalogu do elektronické podoby, která započala v srpnu 2004. V katalogu knihovny je uloženo již více než 150 000 záznamů monografií, periodik, článků v časopise, příspěvků ve sbornících a autorit.

Knihovnu tvoří od ledna 2006 pět stálých zaměstnanců a zhruba deset externích pracovníků na poloviční úvazek, kteří provádějí retrokonverzi a rekatologizaci.

Knihovna připravuje digitalizaci částí svého fondu, prioritně se jedná o dokumenty, ohrožené degradací papíru; za tímto účelem se přihlásila do projektu VISK-7 Kramerius, koordinovaného Národní knihovnou České republiky.

Přehled sbírek

Knihovna sbírá a uchovává přibližně 150 000 knihovních jednotek. Fond je specializovaný na vojenskohistorické publikace domácí i zahraniční provenience, vztahující se k období 1. světové války, vzniku ČSR a jejího vojenství do roku 1939, 2. světové války a k vývoji vojenství Československa, Evropy a světa po roce 1945. Knihovna uchovává i publikace z dalších společenských věd, jež jsou ve spojení s vojenstvím. Dále uchovává staré tisky, rukopisy, periodika, topografické a vojenské mapy, videokazety a CD-ROMy, týkající se vojenství. Zajímavou částí celého fondu je fond vojenskohistorické literatury 19. a počátku 20. století, který obsahuje převážně cizojazyčná díla k dějinám evropského vojenství, dále pak díla vztahující se k vývoji vojenského umění, organizaci pozemního vojska a námořnictva, výzbroje, vojenských řádů a vyznamenání, vojenského stavitelství a také k obecné historii. Knihovní fond je systematicky doplňován nákupem, výměnou a dalšími zdroji, jako jsou např. dary. Běžně se půjčuje pouze fond patřící do jádra knihovny, tj. literatura vydaná přibližně od roku 1914 do současnosti. Dokumenty patřící do jiných částí fondu knihovny VHÚ jsou dostupné pouze na zvláštní povolení.

Staré tisky

Sbírka starých tisků (ze 16.–18. století) obsahuje 3857 knižních titulů, což představuje asi 6200 svazků. Více než polovina titulů je německých, třetina francouzských, dále jsou zde zastoupena díla psaná italsky a latinou. Jen zlomek děl je anglické a španělské provenience, část je psaná česky. 143 titulů pochází ze 16. století, 658 titulů pochází ze 17. století. Obsahová náplň starých

tisků je velice pestrá. Pokrývá celou oblast vojenství od problematiky obecně historické a historie válečné až po speciální obory vojenské činnosti. Fond se neomezuje pouze na vojenství habsburské monarchie, ale sleduje vojenskou problematiku v evropském rozsahu od antiky přes středověk až do 18. století.

Rukopisy

Rukopisy pocházejí zejména ze 17.–18. století a pojednávají o obdobné problematice, jako je tomu u starých tisků. Fond čítá přibližně 500 jednotek.

Vojenská historická literatura 19. a počátku 20. století

Fond obsahuje knižní produkci od roku 1801 do roku 1918 (vyskytuje se zde i literatura z následujících desetiletí, která ovšem nebyla doplňována systematicky). Měl 36 000 svazků, po povodních v roce 2002 bylo nutné přibližně 20 000 svazků, uložených v karlínské Invalidovně, odepsat.

Knižní fond byl založen a doplňován jako vojenská odborná knihovna, pokrývající vojenskou problematiku dějin ve světovém měřítku od starověku až do moderní doby. Obsahuje literaturu všeobecně historickou, vojensko-historickou, vojensko-teoretickou a vojensko-slужеbní. Tento ojedinělý fond představuje kulturní hodnotu evropského významu.

Fond vojensko-historické, vojensko-politické a ostatní společenskovědné literatury vydávané od roku 1914 do současnosti

Fond čítá přibližně 80 000 svazků a představuje jádro knihovny VHÚ. Obsahuje literaturu jak

domácí, tak i zahraniční, mající vztah k vojenství. Zahrnuje publikace dokumentující vznik československé republiky a její kulturní, sociální a politické dějiny. Téměř vyčerpávajícím způsobem je zde obsažena literatura o československých legiích v 1. světové válce a literatura o Československé, resp. České armádě od jejího vzniku až do současnosti. Je zde soustředěna literatura týkající se válek, zejména obou světových, vojenské historie, vojenské organizace či zbraňových systémů, ale i literatura k obecné historii a všeobecně společenským vědám, které mají vztah k vojenství, tj. zejména z obecné historie, sociologie, politologie, psychologie, pedagogiky atd. Tento fond není uzavřen a stále se doplňuje.

Periodika

Sbírka periodik obsahuje přes 2 000 titulů, což představuje přibližně 27 000 svazků. Nejstarší časopisy, především rakousko-uherské, německé a francouzské, pocházejí z konce 18. století. Zachycují vojenskopolitické myšlení, válečné události, válečné umění, vojenskou teorii, problematiku vývoje branné moci v 19. století i v předcházejících obdobích.

Hlavní součástí sbírky periodik jsou časopisy a noviny z 20. století, a to především tisk vojenský. Knihovna vlastní řadu časopisů, dokumentujících 1. a 2. československý odboj, jak domácí, tak zahraniční. Kromě časopisů a novin vojenských jsou zastoupena i periodika z historie, archivnictví a knihovnictví.

Topografické a vojenské mapy

Sbírka Knihovny VHÚ čítá přes 4000 jednotek, pocházejících ze 17.–20. století. Jsou to mapy i atla-

sy převážně zeměpisného a vojenského obsahu. Velice rozsáhlá je sbírka atlasů, vydaných většinou v 19. a na počátku 20. století.

Fond mikrofilmů a mikrofiší

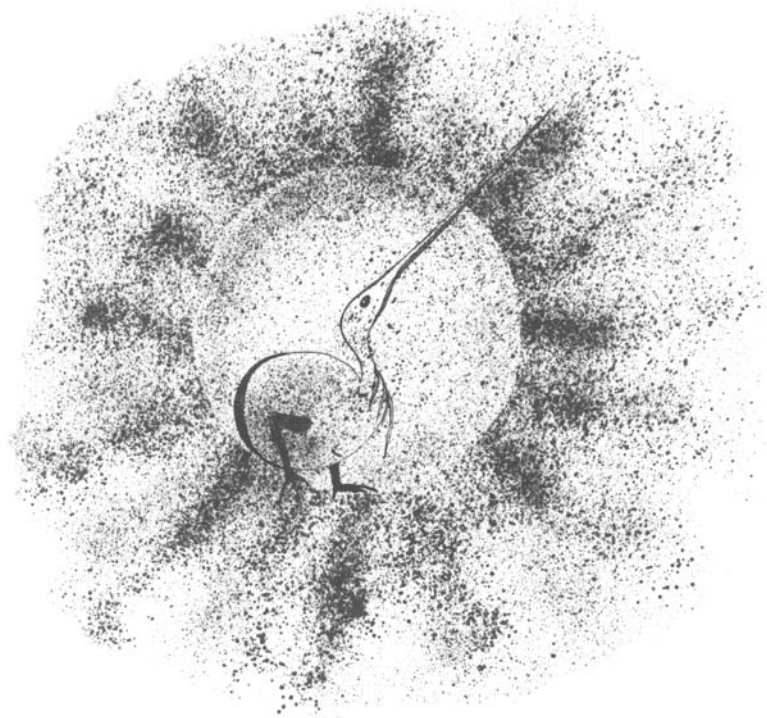
Knihovna ve svých sbírkách uchovává také fond mikrofiší a mikrofilmů, obsahující 115 jednotek. V nich jsou uchována především periodika z doby druhé světové války, o která byl velký zájem a nevydržela by častou fyzickou manipulací. V současné době je ale jejich prohlížení z důvodu závady na čtecím přístroji dočasně nedostupné.

Fond dokumentů na CD-ROM a videokazetách

Kompaktní disky obsahují některé skenované staré tisky a periodika z dob 2. světové války. Výhledově se počítá s další digitalizací dokumentů a jejich zpřístupněním veřejnosti.

Na CD-ROM má knihovna VHÚ také některé encyklopedie, slovníky, výukové programy, publikace o vojenské technice atd.

Videokazety obsahují převážně materiály týkající vojenské historie, vojenské techniky, evropských armád apod.

Odborná knihovna Gender Studies

Alice Rutková

Obecně prospěšná společnost Gender Studies je nevládní neziskovou organizací, která se zabývá shromažďováním a šířením informací o problematice ženských práv a genderu¹ v České republice a ve světě. Cílem organizace je přispívat k toleranci vůči alternativním životním stylům, vytvářet prostor pro diskusi o postavení a rolích žen a mužů ve společnosti a zprostředkovávat informace o situaci českých žen do zahraničí.

Prostřednictvím specifických projektů Gender Studies, o.p.s. aktivně ovlivňuje změny týkající se rovných příležitostí v různých oblastech. Patří mezi ně například institucionální mechanismy k zajištění rovnosti příležitostí v ČR, trh práce a jeho specifické genderové aspekty, politická participace žen, informační technologie apod. Na základě těchto projektů vzniká také řada zpravodajů a publikací. Z nedávno pokřtěných knih stojí za zmínku ojedinělá publikace Pavly Frýdlové *Ženská vydrží víc než člověk*, s podtitulem *XX. století v životních příbězích deseti žen*, kterou vydalo nakladatelství Lidové noviny a Gender Studies, o.p.s., nebo kniha Brigitte Hamannové *Bertha von Suttner. Život pro mír* (v koedici One Woman Press a Gender Studies).

Historie organizace Gender Studies, o.p.s.

Nezisková organizace Gender Studies vznikla neoficiálně jako knihovna v roce 1991 v bytě socioložky a bývalé disidentky Jiřiny Šiklové. Podnětem k založení knihovny – a celé organizace,

tehdy s názvem Curriculum Centrum – byly **knížní dary**, které dostávala Jiřina Šiklová od svých zahraničních kolegů a jež se rozhodla zpřístupnit široké veřejnosti. Dalším významným impulsem pro založení centra byla konference „Ženy v měnící se Evropě“ konaná v dánském Aalborgu a evropské setkání žen z Východu a Západu v Dubrovniku v roce 1991. Zde se Jiřina Šiklová seznámila s Ann Snitowovou, zastupující americkou organizaci Network of East-West Women (NEWW), s níž se neformálně dohodla na podpoře při založení genderové organizace v Praze. Původním záměrem bylo provozovat knihovnu a prosazovat institucionalizaci a rozvoj genderových studií jako akademického oboru v České republice.² Ann Snitowová věnovala knihovně další zásadní kolekci knih a organizace NEWW významně podporovala knihovnu a celou organizaci také v následujících letech.

Oficiálně byla organizace založena v roce 1992, nejprve jako Nadace Gender Studies, posléze – po změně zákona – jako obecně prospěšná společnost (1999). V prosinci 1992 získává tříletý grant od německé nadace FrauenAnstiftung z Hamburku, jež se po sloučení s dalšími dvěmi nadacemi změnila v Heinrich-Böll-Stiftung (1997), což, jak poznamenává Jana Hradilková, jež tehdy v Gender Studies pracovala, „...znamenalo v podstatě konec období dobrodružné improvizace, která měla být proměněna v seriózní práci instituce zvané Nadace Gender Studies...“. Dlouhodobou a stabilní organizační podporou se podařilo vytvořit pod-

mínky pro vybudování unikátní odborné knihovny, která je dosud největší veřejnou knihovnou svého druhu ve střední a východní Evropě.

V roce 1994 se Nadace stěhuje z bytu Jiřiny Šiklové do Legerovy ulice. Zde však vydrží jen krátce a již v roce 1995 se stěhuje do secesního Národního domu na Smíchově, kde sídlila až do podzimu roku 2001. V roce 1998 proběhlo menší stěhování uvnitř Národního domu do nově zrekonstruovaných půdních prostor, kde se otevřelo první neformální centrum pražských ženských organizací *Tři pod jednou střechou*. Gender Studies zde sídlilo s konzultačním střediskem pro ženské projekty *proFem* a organizací *La Strada*,

zabývající se prevencí obchodu se ženami. Zatím poslední stěhování se uskutečnilo koncem roku 2001 z důvodů stísněných poměrů rozrůstajících se organizací a nutnosti oddělit *La Strada* od zbývajících organizací (z podstaty své činnosti musela mít utajenou adresu). V listopadu 2001 se Gender Studies stěhuje spolu s *proFemem* do Gorazdovy 20 – blíže centru a na průsečík několika fakult Univerzity Karlovy (Fakulty sociálních věd, Filozofické fakulty a Fakulty humanitních studií), jejichž studenti a studentky jsou hlavními návštěvníky/-icemi knihovny Gender Studies, o.p.s.

Jiřina Šiklová, zakladatelka GS

Historie knihovny Gender Studies

Prakticky od začátků až do roku 1994 budovala knihovnu GS Jana Hradilková, která měla předchozí zkušenosti ze své práce v Národní knihovně. Jana Hradilková mj. systematizovala první knižní soubory pomocí klasických kartotéčních lístků. Po Janě Hradilkové převzala práci v knihovně vystudovaná knihovnice Petra Jedličková, která knihovnu dále profesionalizovala. Pořádila elektronický knihovnický systém MAKS-ISIS, v němž evidovala knižní fond, a na základě zkušeností z podobných evropských knihoven (především Petrohradské knihovny genderových studií) převzala a propracovala klasifikační systém knihovny, který je používán dodnes.

Od roku 1998 knihovnou úspěšně vede Lada Wichterlová. Vinou nedostatečného personálního obsazení způsobeného skromnými finančními prostředky měly zejména zpočátku knihovnice na starost nejen kompletní chod knihovny, ale byly zapojeny i do strategického rozvoje organizace. Jejich pracovní náplň tedy tvořily jak běžné knihovnické činnosti, jako knižní akvizice, katalogizace, půjčování a spolupráce se čtenáři, tak i propagace knihovny a aktivit, jež se konaly a konají v jejích prostorách, fundraising pro knihovnu i celou organizaci apod.

Lada Wichterlová se snažila získat prostředky na další rozvoj knihovny a na to, aby mohly být zaměstnány profesionální knihovnice. Knihovnu bylo třeba lépe strukturovat, neboť systém MAKS-ISIS byl již překonaný a bylo nutné přejít na dokonalejší. Z toho důvodu se Lada Wichterlová spolu s ostatními pracovníci GS intenzivně věnovala fundraisingu: podařilo se získat prostředky na zakoupení knihovnického programu Clavius,

který je knihovnou GS používán dodnes. V rámci dalšího rozvoje organizace, jejíž významnou součástí knihovna tvoří, mohla být zaměstnána Anna Nedvědová (spravující dnes Archiv Elišky Krásnohorské) a později také profesionální knihovnice Michaela Svatošová, která v té době studovala posledním rokem VOŠIS. Knihovnice GS začaly také pracovat na výběru a překladu tezauru vhodného pro specializovanou knihovnu Gender Studies. Posléze přibýly další profesionální knihovnice, Magdalena Hornová a Alice Rutková. Nutno podotknout, že žádná z jmenovaných není „pouhou“ knihovnicí, ale všechny jsme zapojeny do dalších projektů realizovaných organizací Gender Studies, což je pro všechny velmi přínosné, ale zároveň také náročné na sladování pracovních a obsahových priorit.

Současnost

Knihovna Gender Studies tematicky pokrývá následující oblasti: ženská a mužská studia, feministické teorie, historie ženského hnutí, násilí páchané na ženách, beletrie, genderové aspekty v sociologii, filozofii, kultuře, náboženství, psychologii a vzdělávání, postavení žen a mužů ve společnosti, rodině a zaměstnání, zobrazování žen a mužů v médiích a reklamě aj.

Knihovna GS je přístupná široké veřejnosti. Čtenářům a čtenářkám, jejichž převážnou část tvoří studenti/-ky (včetně zahraničních), ale také vyučující z vysokých a středních škol, akademičtí a výzkumní pracovníci/-ce, politici a političky, úředníci a úřednice státní správy, novináři a novinářky, je k dispozici 6 600 knih převážně v anglickém, českém a německém jazyce. Většina knih je určena k absenčnímu půjčování. Součástí

knihovního fondu je také 267 titulů šedé literatury a 48 titulů periodik. Doplnují jej výstřižky z novin a časopisů, publikace z konferencí, cenné materiály z historie ženského hnutí atd.

V současné době je v knihovně registrováno 1870 čtenářů a čtenářek. Fond knihovny je systematizován podle *European Women's Thesaurus* z roku 1998, jehož překlad do češtiny byl dokončen v roce 2004. Katalog knihovny je zpřístupněn na internetových stránkách www.genderstudies.cz a je možné v něm vyhledávat podle předměťových hesel v anglickém i českém jazyce. Od roku 2004 je fond knihovny Gender Studies součástí Souborného katalogu České republiky, který vytváří a spravuje Národní knihovna ČR.

Knihovna disponuje přístupem do elektronické databáze, v níž lze nalézt plná znění článků ze současných světových akademických a neakademických periodik. Spravuje také tematickou on-line databázi 1400 bakalářských, diplomových a disertačních prací z českých univerzit, díky níž lze zjistit, jaké studentské práce byly již v daném oboru napsány, popřípadě vyhledat jejich umístění za účelem studia. Některé práce jsou prezenčně k dispozici přímo v knihovně GS.

Věrné čtenáře a čtenářky si našel nezávislý internetový magazín www.feminismus.cz, nabízející množství informací, článků, příspěvků, dat a analýz apod., vztahujících se k feminismu a genderové problematice v českém i zahraničním prostředí. Zároveň zpřístupňuje pravidelně aktualizovanou databázi ženských organizací v České republice a na Slovensku, výše zmíněnou databázi studentských prací, linky na zajímavé dokumenty apod.

Unikátní součástí knihovny je sbírka cenných literárních materiálů a dokumentů z počátků ženského hnutí v Čechách – *Archiv Elišky Krásnohorské*. Tento archiv získala knihovna Gender Studies darem od profesora Jiřího Bouzka v roce 1997. Jedná se o část pozůstalosti Elišky Krásnohorské, kterou až do své smrti opatrovala blízká příbuzná prof. Bouzka, profesorka Vlasta Rostočilová. Sbíрка obsahuje asi 130 knih, více než 100 dopisů, z nichž k nejcenějším patří korespondence Krásnohorské s Anežkou Čermákovou-Slukovou, schovankou a společnicí Karolíny Světlé, řadu fotografií a především téměř kompletní svázané ročníky *Ženských listů*, které Eliška Krásnohorská redigovala. Velmi vzácným studijním materiálem jsou také výroční zprávy Ženského výrobního spolku a Gymnázia Minerva (prvního soukromého dívčího gymnázia ve střední Evropě). Součástí archivu jsou rovněž knihy a rukopisy Marie Calmy Veselé, spisovatelky, operní pěvkyně a propagátorky české hudby.

Archiv je přístupný prezenčnímu studiu v knihovně Gender Studies po předchozí telefonické domluvě a v blízké budoucnosti bude v elektronické podobě postupně zpřístupněn široké veřejnosti. V současnosti se připravuje také výstava vycházející z materiálů Archivu Elišky Krásnohorské. Zahájena bude koncem roku 2006 u příležitosti 80. výročí úmrtí Elišky Krásnohorské a zároveň bude tvořit součást oslav patnáctiletého výročí založení Gender Studies, kterých se zúčastní také zástupkyně Heinrich-Böll-Stiftung. Výstavu bude možné shlédnout ve vstupních prostorech GS, které slouží také občasným výstavám Minigalerie ženského výtvarného umění.

Při knihovně Gender Studies se nalézají rovněž archiv *Paměť žen*. Tento dlouhodobý mezinárodní projekt, iniciovaný a koordinovaný organizací Gender Studies, zachycuje metodou oral history a narativního interview životní zkušenosti a názory tří generací žen narozených v letech 1920–1960. Rozhovory jsou archivovány jak v elektronické, tak v tištěné podobě, včetně doprovodných materiálů. Archiv *Paměť žen* je zpřístupňován postupně, jak jednotlivé národní týmy dokončují sběrnou fázi projektu. Zatím je možné (po předchozí telefonické domluvě) k prezenčnímu studiu využít 175 českých rozhovorů. Bližší informace o projektu a jeho výstupech – publikací, dokumentů, filmů atp. lze včetně ukázek rozhovorů najít na <http://feminismus.cz/pametzen/>.

Běžnou součástí služeb knihovny a informačního centra jsou odborné konzultace a každodenní komunikace se čtenáři a čtenářkami a dalšími zájemci o genderovou problematiku. Knihovnice odpovídají zhruba na sedmdesát e-mailů a telefonátů týdně.

Atraktivní součástí knihovny je rovněž malé feministické knihkupectví (<http://knihkupectvi.feminismus.cz>), nabízející nejen feministické knihy a odbornou literaturu zaměřenou na problematiku gender studies, ale také beletrii a poezii ženských autorek.

Prostory knihovny jsou také místem, v němž se odehrávají tematická setkání, semináře, kulaté stoly, autorská čtení a přednášky věnované zajímavým tématům z oblasti genderové problematiky a feminismu. Většinou se konají v rámci již tradičních „*Úterků s gender*“, které si od dob svých začátků na konci 90. let získaly u široké veřejnosti

velkou popularitu. Aktuální program „*Úterků*“ je k nalezení na www.genderstudies.cz pod odkazem *Kalendář akcí*.

Financování knihovny Gender Studies

Letošní rok je v historii fungování knihovny Gender Studies rokem zlomovým. Končí totiž téměř patnáctileté období financování knihovny a celé organizace nadací Heinrich-Böll-Stiftung (nadace německé Strany zelených), jejíž zájem se nyní přesouvá z České republiky dále na východ a jihovýchod, tedy do zemí bývalého Sovětského svazu a balkánských zemí. Finanční prostředky poskytované nadací HBS se v posledních třech postupně ztenčovaly, a to až na úroveň současnou, kdy pokrývají zcela základní chod knihovny a zčásti přispívají na některé dílčí aktivity organizace. Na akvizici tak z těchto zdrojů zbývají sice minimální prostředky, ale význam nadace HBS spočívá zejména v zajištění stabilního prostředí pro rozvoj organizace a získávání dalších finančních prostředků. Až do roku 2004 žila organizace Gender Studies především ze zahraničních grantů, zásadním způsobem ji podpořila (zejména v počátečním období září-prosinec 1991) americká organizace Network of East-West Women (NEWW), v letech 2000-2003 nadace Ford Foundation (USA), v roce 2003 Open Society Fund Prague a roku 2004 Global Fund for Women (USA). Od Ministerstva kultury ČR získala knihovna grant na pevné připojení k internetu (2001) a na zprovoznění katalogu knihovny on-line. Téměř každoročně poskytovalo Ministerstvo kultury ČR také malý příspěvek na přednáškovou činnost. Dnes je knihovna spolu s celou organizací financována zejména Evropskými strukturálními fondy, resp.

Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky a jak už bylo uvedeno, nadací HBS, která s koncem roku 2006 svou podporu ukončí.

Financování knihovny neziskové organizace Gender Studies, o.p.s., její udržení a další rozvoj zůstávají palčivou otázkou. Rozvoj knihovny je financován z projektů organizace: součástí každého grantu je rozpočet na tematické publikace a v grantech, jež to umožňují, je žádáno alespoň o částečné úvazky na udržení a rozvoj knihovny. Lada Wichterlová k tomu dodává: „*Abychom byly úspěšné, musíme knihovnu převlékat do různých převleků, tematizovat ji, rozšiřovat služby směry, které mají mnohdy pro knihovnu téměř mizivý přínos, žádáme o granty na informační centra aj. Z mé zkušenosti vyplývá, že v českém prostředí zůstává prestiž knihovny jako takové stále velice nízká.*“

Kde nás najdete

Knihovna Gender Studies sídlí v centru Prahy v Gorazdově ulici. Je otevřena pro veřejnost od úterý do pátku od 12.00 do 18.00 hodin, po předchozí telefonické domluvě je možné knihovnu navštívit téměř kdykoliv, včetně sobot a nedělí. Součástí knihovny a informačního centra je pracovní-právní poradna „Půl na půl“. Telefonická právní poradna je k dispozici každé úterý 9.00–11.00 hod. a pátek 16.30–18.30 hod. Uživatelům/kám slouží také on-line poradna na webových stránkách www.pulnapul.cz.

Všem zájemcům a zájemkyním o informace vztahující se k genderovým aspektům společnosti, politiky, ekonomiky i kultury, resp. k postavení žen a mužů a z perspektivy genderu, či o dílčí projekty organizace doporučuji Gender Studies,

o.p.s. osobně navštívit. Více informací se dozvíte na stránkách www.genderstudies.cz a www.feminismus.cz.

Poznámky:

¹ Poznání, že muži a ženy jsou společenským, a ne pouze biologickým produktem, vedlo k rozlišení biologického pohlaví a společenského rodu, který i v češtině označujeme jako **gender**. Každá společnost svým členům a členkám předepisuje určité vlastnosti, způsoby chování a vzorce vzájemné interakce v závislosti na jejich pohlaví. Tyto předpisy jsou zakotveny ve společenských institucích, jako jsou ekonomika, politický a vzdělávací systém, náboženství, rodinné uspořádání aj. a liší se napříč kulturami i časem.

² Na počátku, v polovině 90. let 20. století, tato disciplína existovala prostřednictvím interdisciplinárního kurzu specializovaných přednášek, který nabízela nezisková organizace *Gender Studies* sídlící v Praze univerzitám v České republice. V tomto kurzu přednášeli odbornice a odborníci, kteří se genderovou problematikou zabývali v rámci svých disciplín a profesí, jež často stály mimo akademickou půdu. Postupně se podařilo vybudovat koncepci a strategii vývoje interdisciplinárního oboru, který by prostřednictvím genderové analýzy sloužil jako komunikační křižovatka nejrůznějších akademických oborů, programů a projektů. V roce 1998 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy oficiálně vzniklo **Centrum studií rodu: gender studies** (které se posléze přesunulo na Fakultu humanitních studií UK jako samostatná katedra genderových studií) a začalo aktivně spolupracovat s ostatními centry, programy a jednotlivci v České republice a na Slovensku.

Kráčeje k Lošticům

Jaromír Mrňka

Čas od času je snad každý člověk nucen použít nějakou tu mapu nebo alespoň orientační pláněk. Chceme-li třeba na dovolené nalézt nějaké muzeum či památku, většinou se orientujeme podle toho nejobecnějšího – podle jména ulice. Málokdo z nás se asi v denním shonu zamyslel nad tím, co bylo inspirací pro jméno té či oné ulice. Někdy je tato otázka již dopředu zodpovězena, pokud se jedná o jméno, dané místními podmínkami – např. ulice Severní, Polní, Ztracená apod. Horší situace nastává, když jsou ulice pojmenovány po významných osobnostech – občas by člověk mohl být vyveden z míry nad tím, jaké banality mohou vést k přejmenování ulice.

Loňské léto jsem strávil jako stážista v mohelnickém muzeu, kde se mi naskytla výjimečná příležitost prostudovat výtisky týdeníku Moravský sever z období let 1900 až 1946. Moravský Sever byl list určený vlastenecky orientovaným Čechům, žijícím v severní části dnešního Olomouckého kraje, kterým měl poskytnout jistý druh podpory v jejich nelehkém životě. Měl být také jistou protiváhou německé nacionalisticky orientované Deutsche Wacht, což je z nálady některých článků dosti silně znát. V jednom prosincovém vydání Moravského Severu z roku 1905 jsem našel tento zajímavý článek:

„Kráčeje nedávno k Lošticům povšiml jsem si teprve, Mohelnická ulice dříve Loštickou zvaná na Schillerstraße jest přezděna. Cestou k Lošticům jsem přemýšlel, proč moudří a opatrní otcové ševcovského

*města Mohelnice tak učinili, zda z lásky k Schillerovi anebo z nenávisti k českým Lošticům. Ještě jsem otázky té ani nerozřešil a již jsem se blížil k prvním domům loštickým a již k té první, doposud nerozluštěné záhadě, přistoupila druhá, speciálně poetická otázka, neboť domy ulice k Mohelnici směřující i nadále modrými tabulkami s bílým nápisem „Ulice Mohelnická“ jsou označeny. Zde jsem zase nemohl uhodnouti, proč se slavné zastupitelství obce loštické tak houževnatě té Mohelnice drží, zda z lásky k ní – anebo kvůli pohodlí, aby se těch několik tabulek nemuselo dáti přemalovat a označit jiným jménem, českým, rázným, povzbuzujícím? Tato ulice by se měla zvát ulicí „Palackého“, aby Loštičané, Palonínští a jiní jdouce na Mohelnici jménem buditele našeho a otce hesla našeho (František Palacký je autorem hesla **svůj k svému**, které bylo ve smíšených národnostních oblastech hojně užíváno; pozn. autora) nejlepšího pamatování byli na svou svatou národní povinnost a v Mohelnici už neplnili obchody a kapsy našich nesmiřitelných nepřátel a vysavačů! Dejte již existující ulici jiné jméno a překřtěte ulici Mohelnickou na ulici Palackého a to co nejdříve! Očekáváme brzkou změnu.“*

Po přečtení těchto několika řádek jsem sám začal přemýšlet, jak se ta loštická ulice směřující k Mohelnici vlastně jmenuje v současné době. Popadl jsem turistického průvodce Mohelnice a jejího okolí, abych našel adresu Památníku Adolfa Kašpara, který, jak vím, na inkriminované ulici stojí. Dovedete si zajisté představit, jaké bylo mé překvapení, když jsem zjistil, že se tato ulice opravdu jmenuje Palackého. Otázkou ovšem zůstává, nakolik ovlivnil pojmenování této ulice právě výše uvedený článek. Nacionalistické

smýšlení bylo v mohelnickém regionu velice silné, ať už z české či z německé strany. Dáno to bylo především tím, že Mohelnice, obývaná z většiny německým obyvatelstvem, byla obklopena mimo jiné českými satelity, z nichž největším bylo právě městečko Loštice. Různé naschvály nebo opilecké výtržnosti z jedné či z druhé strany tady nebyly žádnou výjimkou. Když roku 1902 proběhly volby do zemského sněmu a údajně zásluhou mohelnických Němců byly výsledky proněmecké, zvedl se velký odpor proti nim a bylo vydáno z české strany: „Pryč český lide od německé Mohelnice“

a na veřejných schůzích dne 23 a 30. listopadu 1902 bylo hlásáno již zmíněné svépomocné heslo: „Svůj k svému“ pro povzbuzení českých obchodníků. Bohužel nám pamětníci těchto sto let starých žabomyších válek již nepoví, jak to doopravdy bylo. Nedozvíme se tedy ani, co vedlo moudré a opatrné otce ševcovského města Mohelnice ke změně názvu ulice z Loštické na Schillerovu. V současné době se tato ulice jmenuje z nejjistitelného důvodu Olomoucká, což je ovšem přijatelnější, než její název v uplynulých 40 letech, kdy se poplatně době jmenovala třída Rudé armády.

• HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU •

Jdeš, jiní jinam
jdou, jinam a jinakým
jevovým jsouncem.

Ocún odkvetl,
oblaka odletěla,
oměj odumřel.

Chór tklivě zpíval
o svatém dávný chorál –
světec v koutě spal.

Měsíc posmutněl
nasadili mu rohy
a jak chudák bděl!

Vrba se tváří
odmítavě a suše
bolí ji duše

Lidé a čas

K dějinám kalendářů – 2. část

Václav Pumplrla

V 17. století mizí rozdíl mezi *kalendáři* a *minucemi*, tiskovina nabývá postupně podoby almanachu a blíží se našemu diáři. Jenomže do dneška, kdy běžně otevíráme diář a nalistujeme v něm jméno, které na určitý den připadá, uplynulo mnoho času a mnohé se událo.

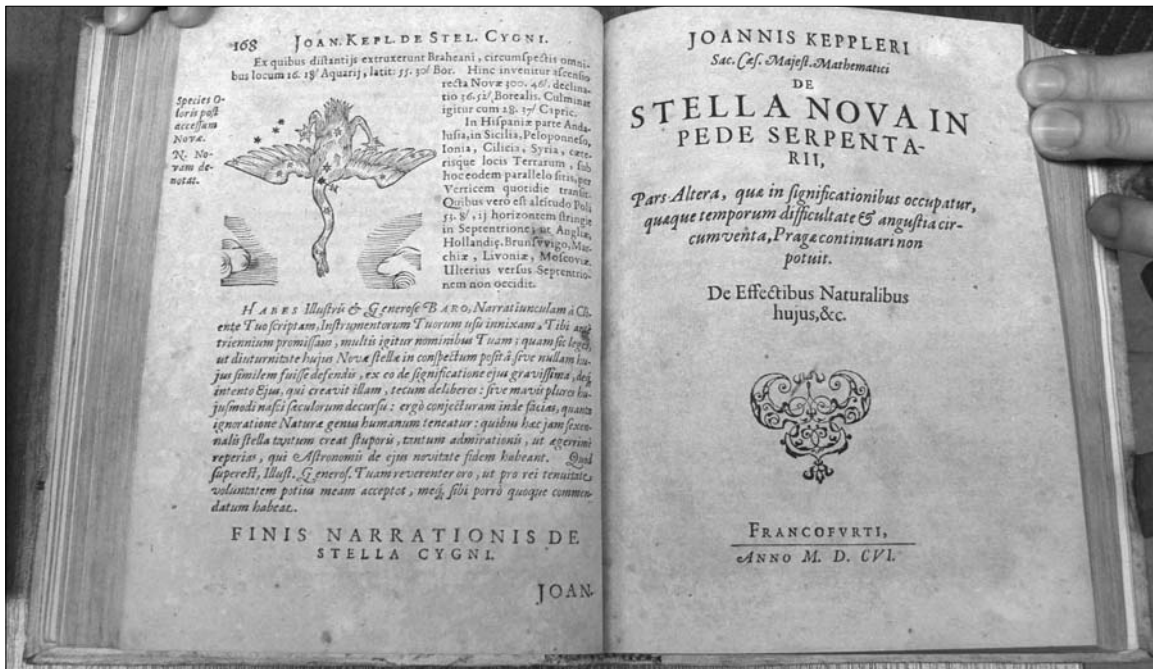
Obsah kalendářů dostává poměrně stejnou podobu a obsahuje zejména:

Kalendárium se všemi význačnými astronomickými daty a církevními svátky; data k měření času v dotyčné teritoriální oblasti; astronomické výpočty poloh a pohybů těles nebeských, s údaji o jejich domnělých vlivech na osudy a události pozemské; předpovědi (pranostiky) počasí během roku, živelních úkazů, politických událostí a katastrof; zdravotně rady takříkaje na každý den („co by kdy měl činiti a zanechatí“), včetně stále používaného pouštění krve ze žil. Nechybějí rady hospodářské, jež byly v 18. století obohaceny též o moderní pěstitelská naučení v duchu tehdejších odborných příruček.

U všech kalendářních tisků je nutno rozlišovat dva letopočty: rok, k němuž se kalendář vztahuje, a rok, kdy byl vytištěn; tento druhý údaj se málokdy uváděl výslovně, je však logické, že musel to být rok předcházející. Většinou už v srpnu předchozího roku se předkládal jejich text cenzuře, aby kolem svátku sv. Václava (28. září) se mohl dát do tisku, „an censura a tisknutí velkého času potřebují“. Svědčí o tom také fakt, že světové události

bývaly líčeny v době od září do září. Rozdíl mezi *kalendářem* a *minucí* (oba obsahovaly *pranostiku hvězdářskou*) se v 17. a 18. století už značně stíral a záležel hlavně v uspořádání látky a v počtu (nikoli však obsahu) přídavek. Minucí bylo patrně o hodně méně, pěstovali je jen někteří autoři, a to vedle kalendářů, často současně s nimi, na tentýž rok.

Tak jako se tiskaři snažili upoutat vydáváním nových a nových autorů, tak také usilovali o to, aby své kalendáře učinili žádoucími nejrozmanitějšími praktickými a přitažlivými přídávky. Např. po gregoriánské reformě kalendáře přinášely zprávu o „nově zkorigovaném kalendáři“, od konce 17. století postupně přibývaly informace o termínech příchodu a odchodu pošty do Prahy a z Prahy, o otvírání a zavírání městských bran i příslušných poplatcích, o zasedáních a prázdninách duchovních i světských soudů (tribunálů) a jejich obsazení vyššími a nižšími stavy. Obsahovaly seznam vyšší šlechty, nová nařízení a patenty, tabulky pro výživu čeledi, pro mzdy, činže a hospodářské příjmy a výdaje, přepočty hodnoty různých mincí apod. Kromě toho však tiskaři připojovali ke svým kalendářním tiskům texty, které neměly s jejich speciálním posláním vlastně nic společného a jež bývají nazývány tzv. četbou na pokračování. Byly to především přehledy veřejných a válečných událostí v uplynulém roce nebo i v posledních letech, přičemž se velká pozornost věnovala tureckým válkám. Zejména tiskaři, kteří zároveň vydávali i noviny, vkládali do kalendářů výtah z novin o pamětihodných událostech ve světě za minulý rok nebo dvouletí, a tak využívali jedné své publikace pro druhou. Velkou oblibu si získalo otiskování historické

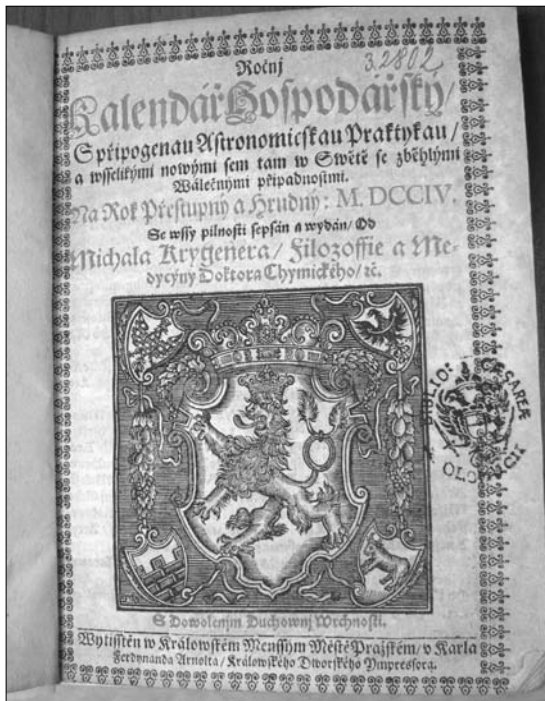
Kepler, J.: De Stella Nova, Praha 1606

četby na pokračování, a to v kalendářích i minucích. Neméně důležitou složkou se staly články se zábavnou četbou.

Z tohoto stručného přehledu vyplývá, že v době pobělohorské byly kalendářní tisky nejrozšířenější a nejčtenější lidovou knihou laického obsahu a že je dosud nedoceněn jejich význam pro utváření individuálního i společenského povědomí a obzorů nejširších vrstev tehdejších generací. Kalendář byl pro obyčejného člověka také „výletem do světa“, kam jinak neměl šanci se dostat. Právě jeho prostřednictvím poznával svět a události v něm,

podobně jako v jiných tehdejších tiscích- cestopisech. Naskytá se otázka, nakolik byly kalendáře 17.-18. století pouze záležitostí obchodního zájmu, a nakolik do nich někteří tiskaři záměrně ukládali z vlasteneckých či tendenčních důvodů texty, suplující knižní literaturu, po níž nebyla poptávka, která byla pro obecný lid příliš drahá, či která dokonce na knižním trhu úplně chyběla.

Jak se kalendář (z lat. *calendarium* = seznam dní jednoho roku s různými údaji, např. se jmény světců, s astronomickými daty apod.) vyvíjel, dostával často různou podobu: byl kalendář kapes-

Roční kalendář hospodářský, Praha 1704 – titulní list.

ní, úřední, nástěnný apod., dále juliánský, gregoriánský (řehořský) nebo stoletý, zaznamenávající počasí před sto lety (k němu vzniklo pořekadlo: „Kalendář je lhář, Pán Bůh dobrý hospodář“, a to v případě, když se stoletý kalendář mýlil. Jiné pořekadlo „Myši jim sežraly kalendář“ se užívalo pro případ, když rodiče nevědí, kdy se jim narodí dítě). Kalendáře měly názvy různě modifikované, ale na předním místě se v nich uvádělo, komu mohou sloužit. Z toho vyplýval i název kalendáře, např. *Kalendář hospodářský*

a kancelářský ku potřebě ouředníkům, písařům, prokurátorům a kupcům obchody vedoucím pro zapsání potřebných věcí (mistr Martin Bacháček z Nauměřic 1594/1607). K tomu účelu se také kalendárium (tj. první část kalendáře) při vazbě často prokládalo čistými listy, které měly sloužit k psaní individuálních poznámek majitele.

Kalendáře byly dobrými tisky po stránce obchodní. Udělovaly se na ně výsady a tiskly se v nákladech 2000-5000 výtisků. Dokonce do dění kolem nich zasahovali i císařové. Např. císař Leopold I. r. 1684 rozhodl, že tiskaři mohou tisknout jakékoliv kalendáře a v jakémkoliv formátu, k nimž by byly připojeny historie, jarmarky a jiné poznámky „ku všeobecnému dobru“. Marie Terezie ve snaze zabezpečit stálý příjem akademii věd ve Vídni, kterou hodlala založit r. 1774, měla v úmyslu dát jí výhradní právo na tisk a vazbu kalendářů. Výsadu na kalendáře dostal také tiskař Kuřelovský, jenž je směl tisknout v jakémkoliv jazyku i písmu a prodávat i rozvázet po trzích. Ti, kdo se odvážili k patisku kalendáře, měli platit pokutu 10 hřiven. Spory kolem práva tisknout kalendáře vyplňují celé 17. století a souvisejí zejména se jménem Moller a Mollerovské kalendáře v Praze. Na začátku 18. století se pak dva jejich typy ustálily, a to mezi tiskaři Laboune a Rosenmüllerem. Nelze se divit, že kvůli tisku a privilegiím docházelo i ke sporům mezi tiskaři. Například české knihy tiskl také v letech 1588-1617 Němec Mikuláš Štraus (Stros, Pštros), jehož závod v Praze v Kaprové ulici sousedil s Andělskou kolejí. Vydával hlavně kalendáře (Mollerovy), pro něž měl spor s tiskařkou Marynovou, a příležitostně noviny, neboť měl od Rudolfa II. výsadu na „vydávání a prodej všelikých knih, pra-

nostik, kalendářů, mandátů, novin, malovaných dopisů a figur“. Patisk jeho tisků měl být trestán dle výsady z r. 1593 zabavením patisků a pokutou 100 kop grošů.

Další zajímavosti souvisí se jménem Oldřich Valda (1598–1618), synem Buriana Valdy, který vydával příležitostné a náboženské spisy, noviny, kalendáře hospodářské a kancelářské. Za dedikace kalendářů dostával různé odměny: od vrchnosti jindřichohradecké dostal jednou 5 kop, podruhé 10 kop, a k tomu od společenstva řezníků, jimž r. 1616 o Novém roce blahopřál a zápisní kalendáře věnoval, malý dárek. Jiný tiskař Jan Stráněnský v Počátkách měl r. 1584 oplétání s minucí, kterou vytiskl bez povolení arcibiskupova se svátkem M. Jana Husa.

Za vlády císaře Josefa II. byl omezen nekontrolovaný vzrůst počtu novin a časopisů zaváděním kolku. Nejprve bylo od prosince 1781 užívání kolku značně omezeno, od r. 1789 však bylo všeobecněji rozšířeno a pravidla přiostrěna. Panovník tak chtěl zarazit tisk a volný vývoj neprospěšné literatury. Zatímco v r. 1788 bylo v Praze ještě 13 časopisů, v r. 1790 se udržely jen tři. V té době, tj. na konci 18. a začátku 19. století, se pak ustálila situace, že v chalupách na venkově i v mnohých rodinách ve městech měli pouze kalendář a nějakou knihu náboženskou. V Jungmannově Historii se uvádí celkem 31 kalendářů. Vydával je Rosenmüller a dalších 5 tiskařů v Praze, Medau v Litoměřicích, Gastl, Winiker v Brně a Škarnicl v Olomouci.

Od 1. ledna 1803 byl zaveden kalendářní kolek podle pěti kolkových tříd. Přestupky byly trestány jednak zabavením kalendáře, jednak dvojnásobnou pokutou. Později byly některé kolkové poplatky sníženy a od r. 1845 stačilo ke kolkování donést

jen titulní list, musel však na něm být označen rok, pro nějž byl určen. Vyvstal boj za zrušení kalendářního a novinářského kolku, trval však plně třicet dva roky a v praxi došlo k jeho zrušení až v roce 1900. Časopisy a noviny se po tomto datu rozmnožily nebývalou měrou, i když mnohdy za cenu nízké obsahové a vnější podoby. Příčinou této pokleslé úrovně byla skutečnost, že kalendář, každoroční kniha téměř všech rodin zejména na venkově, byl až do konce 19. století i pro knihkupce předmětem dobrého obchodování. To ovšem nebyla chyba kalendářů, ale společenské reality, ve které existovaly, kterou obohacovaly svým obsahem a v níž přinášely i poučení tisícům zájemců. Stoupající počet nakladatelů a také počet jimi vydávaných kalendářů vyvolával neudržitelné konkurenční poměry, které vyvrcholily, když kalendáře byly vydávány i neknihkupci.

Předložený příspěvek se alespoň ve stručnosti snažil naplnit úvodní slova o vztahu člověka a času. Ukázal, že ten vztah byl a je trvalý, úzký, vzájemně se doplňující. Člověk dneška si snad už ani nedovede představit, že by neměl po ruce kalendář, diář, případně i jeho elektronickou podobu. Kalendář nepochybně přispívá k tomu, že si můžeme život v reálném čase přizpůsobit vlastním požadavkům. To bylo ostatně odjakživa smyslem kalendáře a platilo to v celém období jejich existence. Nemohli jsme v tomto článku uvést všechny jeho podoby, ale snad se nám alespoň podařilo ukázat, že jeho vynález byl projevem potřeby člověka vyznat se na tomto světě, zorientovat se v něm a své soukromí svět podle možností vhodně uspořádat v souladu s časem, a tedy v širším kontextu vlastně s pohybem Země ve vesmíru.

O návštěvách básníků a návratech poezie

Josef Jařab

Poezie byla vždycky něčím více než pouhou literaturou. O americké poezii, zdá se, to platilo dvojnásob, zvláště za časů minulého režimu. Vnímali to tak dychtiví a sympatizující čtenáři, ale také doboví cenzoři. A tak se Zábrany překlady básní Lawrence Ferlinghettiho, Allena Ginsberga či Gregoryho Corsa staly předmětem nejen kulturního sváru, ale i myšlenkovým bitevním polem, na němž se střetávali vyznavači osobní svobody se strážci svazující dogmatické ideologie.

Antologie jako *Jazzová inspirace* (1966), *Obeznamění s nocí* (1967) nebo *Horoskop orloje* (1987) byly v rukou majitelů zdrojem osvobozující inspirace a spolu s mnohými svazečky z řady Květy poezie, z edice současné zahraniční poezie výstižně nazvané Plamen by mohly být spolu s podstatnějšími svazky z řady Klubu přátel poezie vnímány také jako hmatatelné manifesty dílčích výher nad tísnivým, nepoetickým prostředím. Informativní, objektivní a mnohdy hodně překvapivé sondy do jiných světů přinášely už od poloviny padesátých let stránky jednotlivých čísel časopisu Světová literatura.

Jako členové Jazzové sekce jsme se s Jaroslavem Kořánem v průběhu osmdesátých let věnovali přípravě nového výboru z moderní americké poezie. Knihu jsme pojmenovali *Dítě na skleníku* podle básně autora, který měl výběru dát charakteristický tón. Tím básníkem byl tehdy u nás zcela neznámý Theodore Roethke (1908-1963), v Americe v té době jeden z nejvlivnějších básníků na mladší básnickou generaci. Rukopis jsme

připravovali za pozornosti sympatizantů i členů Jazzové sekce, ale zřejmě i orgánů StB, takže těsně před vytištěním byl rukopis už v tiskárnách policií zabaven a zničen. Knížka vyšla až těsně po revoluci na rozmezí let 1989 a 1990 už zcela legálně v Odeonu – a nemůže být pochyb o tom, že její obecný dopad byl už jen částečný ve srovnání s tím, jaký být mohl, kdyby byla vyšla ještě v péči pololegálního projektu Jazzpetit. To už samozřejmě souvisí s jinou velkou a a možná trpkou pravdou, že na významu získávají slova mimo jiné též proporně s mírou jejich oficiální nepřijatelnosti. Ale takový už je život, takový jsme my lidé.

Po pravdě řečeno, jsme s přítelem Kořánem na *Dítě na skleníku* docela pyšní. Myslíme si, že výběr byl reprezentativní a vybrané verše měly a mají stále co říci. Jak ostatně sveřepě opakoval Ezra Pound, poezie přináší zprávy, které zprávami zůstávají. Což ve světě, který chce žít informacemi novými, jež zase rychle střídají ty novější a nejnovější, je jistě hodnota z jiné než pouze mediální kategorie. Za zamyšlení jistě stojí skutečnost, že za posledních patnáct let naše společnost neprojevila výraznější touhu seznámit se s novou tvorbou amerických básníků, případně se seznámit s tvorbou autorů, které jsme za totality z nějakých důvodů nestačili k nám uvést. Alespoň se takováto touha zatím neprojevila v nakladatelské praxi.

Když se podívám do založené složky, v níž uchovávám ediční návrhy, které jsem se chtěl pokusit v onom nikdy nekončícím boji prosadit u některého z nakladatelství ještě před Listopa-

dem, zůstávají prakticky všechny stále jen v rovině přání a snů. Myslel jsem tehdy na výbor z díla E. E. Cummingsa (1894–1962), který svým formálním experimentováním dráždivě vyzývá k převádění do češtiny každou novou generaci překladatelů, na knihu vybraných veršů z myšlenkově bohatého Archibalda MacLeishe (1892–1982), básníka, jemuž se přesvědčivě dařilo sblížovat „soukromou“ a „veřejnou“ básnickou výpověď, ale také na širší a hlubší prezentaci W. H. Audena (1907–1973), humanistického moralistu, Angličana, který si za svou vlast zvolil Spojené státy americké. To měly být tipy pro svazky Klubu přátel poezie. Pro výběrovou řadu skromnějších svazčků jsem navrhol Sylvii Plathovou (1932–1963), která ještě v roce 1984 v překladech Jana Zábrany pod názvem *Ariel* vyšla, avšak další z navržených amerických básníků se dosud knižního vydání nedočkali, což se týká třeba A. R. Ammonse, Franka O'Hary, Gwendolyn Brooksové, Johna Berrymana, Richarda Wilbura nebo Delmora Schwartze. A jistě bychom mohli jmenovat i další.

Při mnohaleté práci na *Dítěti na skleníku* jsme si uvědomovali, že do antologie nemůžeme vměstnat, ale z důvodů vybraného básnického naturelu vlastně ani zařadit mnohé ze současných autorů, kteří se hlásili spíše k poetice, na jejímž počátku přímo modelově stála Elizabeth Bishopová (1911–1979), básnířka, která až racionálně přesnými a současně žensky cítěnými obrazy citlivě registrovala moderní svět. Inspirováni její známou básní „Mapa“ a sbírkou *Geografie III*, přemýšleli jsme s Jaroslavem Kořánem a imunologem a básníkem Miroslavem Holubem o jakési navazující antologii s názvem *Vybarvování map*. Kromě Bishopové se v ní měli objevit třeba Frank Bidart,

Robert Hass, Robert Pinsky, Sandra McPhersonová, Larry Levis, C.K. Williams, Marvin Bell, Dennis Schmitz, Mark Strand, James Tate, Marilyn Hackerová, Jorie Grahamová, nebo Holubův oblíbenec Russell Edson. Zašli jsme s návrhem do nakladatelství Československého spisovatele, soudruh ředitel Jan Pilař nás nervózně vyslechl, prozradil nám, že proti americkým básníkům v podstatě nic nemá, ale v knize by musela být z ideových důvodů („což jistě chápete“) uvedena jiná jména než ta naše. Tak jsme se s nakladatelstvím i se svým projektem rozloučili.

Snaživému a elegantnímu vydavatelství **fra** se roku 2004 podařilo publikovat výběr veršů z Bishopové v překladech Mariany Houskové pod názvem *Umění ztrácat*. Akademickému mapování současné americké básnické scény se dnes intenzivně věnuje mladší kolega z katedry anglistiky Jiří Flajšar, ale pokud vím, nikdo se zatím nechopil záměru přiblížit dnešní tvorbu v širším záběru překladové antologie. Stále nemohu uvěřit tomu, že by pro poezii už dnes neexistovalo publikum, jak se někdy tvrdí. Allen Ginsberg při svém olomouckém pobytu na podzim roku 1993 naplňoval nejen univerzitní aulu při přednáškách o „osvobozené“ poetice, ale i městské sály při recitaci svých básní. Totéž platilo o návštěvě Garyho Snydera i dalších básnických osobností. A rovněž olomoucké festivaly Poezie bez hranic organizované Martinem Pluháčkem a jeho brněnským nakladatelstvím Petrov v prvních letech nového století a tisíceletí se těšily nesporně velkému zájmu. Tradiční prostor Divadla hudby byl zcela nekomorně a až k nedýchání zaplněn, když jsem měl to potěšení uvádět americké básníky Jeroma Rothenberga nebo LeRoi Jonese, alias Amiri Baraku; stejné

to bylo, když Galway Kinnella představoval jeho překladatel Antonín Přidal. A podobnou atmosféru zažil též poundovský večer na Flóře za přítomnosti básnickovy skvělé překladatelky Anny Kareninové. Myslím, že mohu neskromně říci, že jsme právě v prostorách Divadla hudby i jinde v Olomouci v průběhu předlistopadových desetiletí kultivovali vnímavé literární a přímo poetické obecnost. Měli na tom vždy nemalou zásluhu kromě jednotlivců z univerzity včetně studentů též olomoucké literární osobnosti, jako třeba Petr Mikeš nebo Jitka Herynková. Takže se domnívám, že je na co navazovat a v čem pokračovat.

Byl to právě básník a překladatel Petr Mikeš, kdo mě vyzval k přípravě knižního vydání mých esejů o americké poezii, ale povinnosti plynoucí z mých veřejných závazků mě donutily přípravu knížky po léta odkládat. A tak se těším, že se budu moci po letošních senátních volbách, v nichž už nekandiduji, vrátit k tomuto nedokončenému úkolu a snad jeho naplnění obohatit i o vnímání poezie a jejího významu a poslání navíc z jakési širší, chcete-li občanské a politické perspektivy. Při pohledu na naši veřejnou a politickou scénu se mi občas vybavují jako velmi užitečná slova amerického prezidenta J. F. Kennedyho, která pronesl na univerzitě v Amherstu na podzim roku 1963: „Zatímco moc vede člověka k aroganci, poezie mu připomíná jeho meze. Zatímco moc v člověku zužuje oblasti jeho zájmu, poezie mu připomene bohatost a různorodost lidské zkušenosti. Zatímco moc korumpuje, poezie očišťuje, protože z umění vycházejí lidské pravdy, které se nabízejí jako zkušební kameny našich soudů.“ To jsou věty na první pohled poznačeny více idealistickou vírou než životním realismem, ale bez vize pramenící

právě z takovéto víry nečeká člověka ani lidstvo příliš nadějná budoucnost.

Po dokončení předloni vydaného knižního výběru z básnického díla afroamerického autora Yusefa Komunyakay pod názvem *Očarování* se mi teď na mém překladatelském stole postupně hromadí básně jednoho z nejpobulárnějších současných amerických básníků Billyho Collinse, autora nejméně pěti sbírek, z nichž ta nejnovější z loňského roku nazvaná *Potíž s poezií a jiné básně* uvádí jako skutečnou potíž to, že poezie vybízí k tvorbě stále nové poezie. Nabízím na závěr jednu ukázkou z ranější sbírky na téma dnešního uspěchaného, schizofrenně moderního světa.

Vracím se domů pro knížku

Billy Collins

Otáčím auto na štěrkové cestě
a vracím se domů pro knížku,
abych měl co číst v čekárně u doktora,
ale zatímco jsem v domě a prsty
přecházím knihy na policiče,

mé druhé já, které ani nenapadlo
vracet se domů pro knížku,
vyrazí samo na cestu,
vyjíždí po příjezdové cestě
a zatáčí vlevo do města

někdo jiný v jiném autě,
další zádrhel v časové šňůře
nejméně tři minuty přede mnou –
náskok, který se už nezmění
do konce mého života.

Někdy mám dojem, že ho zahlédnu
ve frontě, mezi námi jen několik lidí,
nebo jak se zvedá od stolu
a opouští restauraci těsně přede mnou
poté co ve dveřích vklouzl do kabátu.

Nevím, jak bych ho mohl dosáhnout,
jak bych ho mohl zadržet,
abychom se opět časově setkali,
ledaže by se sám rozhodl
pro něco se vrátit do domu,

ale za nic na světě si neumím představit
co by to mohlo být.
Má přede mnou stálý náskok,
vyznačuje mou cestu, neviditelný průzkumník,
ohař, který mě táhne za sebou,

stín, který musím následovat,
můj dokonalý dvojník,
jen o kousek popostrčený do budoucna –
ale ani zdaleka se nevyzná jako já
v milostných básních Ovidiových –

jako já, co jsem se toho osudného rána
vrátil domů pro knížku.

Podle poezie poznáš pravé přátele

Helena Veličková

Touto aliterací se snažím navést čtenáře na vlnu citlivého vnímání jazyka a jeho možností hrát si s myšlenkami a s formami. Z takovéto tvořivé hry totiž vznikla půvabná bibliofilie *Olomoucká haiku*, vydaná s ilustracemi L. Ruska Univerzitou Palackého na jaře 2006.

Bylo jich šest, těch přátel, kteří se v *Olomouckých haiku* dali dohromady – Bohumil Kolář, Ladislav Rusek, Jarmila Rozsypalová, Zbyněk Šiška, Alois Volkman, František Všetíčka. Všichni už vyrostli z básnických plenek, ale nenechali si vzít dětsky užaslý pohled na krásu přírody, lidí a dění –

*Ty hvězdy ve mně
jsou slzičky mé země
I ve dne svítí*

Mohou však dětské oči zabránit zrání duše?
Léta plynou a básník o životě ví své –

*Neboj se zrání
je to jen naléhání
na směr tvých křídel*

Haiku je japonská forma lyrické básně, která předepisuje tři verše o 17 slabikách s pořadím 5, 7 a 5 slabik. Námětem je – jako u většiny japonské i čínské poezie – křehký pocit, jenž se tak rychle z mysli vytrácí, že zachytit ho lze snad jedině zvláštním štětcem, kterým se průzračné symboly zformují do černých znaků, nahozených jakoby

letmo. Životní moudrost v básni skrytá se projeví, až když povolíme uzdu vzdáleným myšlenkovým asociacím.

Něco podobného znám z japonské formy *tanka*, kterou jsou psány Verše psané na vodu. Tu knížku jsem si zamilovala od prvního dne, co jsem ji objevila na pultě kroměřížského knihkupectví. Moje láska k japonské poezii se později rozrostla a pojala do sebe i čínské básnictví, čínskou filozofii a nakonec čínskou kulturu vůbec. Je to zvláštní, protože při vši zamilovanosti jsem neztratila nic ze své české, vlastně spíše evropské, potažmo křesťanské duše. Takhle se totiž východní kultura chová odjakživa – přijímá s porozuměním cizí myšlenky a jiskry inspirace, rozvíjí je, ale neztratí nic ze své podstaty.

Šest olomouckých básníků si k vyjádření zvolilo formu z Dalekého Východu, ale každý jinak a po svém –

*Rovnost? Pouhý mžik.
Vždyť i ta rovnodennost
trvá okamžik.*

A někteří vyzkoušeli ještě variace a také další formu – terceto. Forma básníka zřejmě nesvazuje, naopak, najdeme-li si tu pravou, nápady a myšlenky se jen řinou:

*Utíkám z kopce
znaky mi sotva stačí
mám křídla ptačí*

Co to jen bylo, co tuhle šestici tvůrců poezie v japonsko-českém stylu dalo dohromady? A co mě samotnou tak přitahuje k tomu půvabnému tvaru veršů, kterým často jako by chyběla pouta, a přesto jsou tak lapidárně sugestivní? Možná se spřízněné duše vzájemně nacházejí podle hlasu krevních skupin. Ta moje skupina B je prý v Evropě vzácná, zato v Číně a Japonsku převažuje. Mají snad lidé s krví takto označovanou nějaké zvláštní vidění světa, schopné z nepatrného detailu vyčíst složité závěry a ještě si to s rozkoší užít? A je možné, aby hlas krve takhle naladil na stejnou básnickou stupnici lidi, kteří vůbec nejsou příbuzní? Možná to není v krvi, ale v čase – třeba se nám dnes honívají v hlavě podobné myšlenky, pro jaké Japonci před 400 lety vytvořili ten jedinečný, křehký a přiléhavý kabátek, aby představa takto oděná přečkala zimu –

*Venku padá sníh
sezonní barva polí
a všech nevinných*

Ale co když si šest olomouckých básníků nechá vyšetřit krevní skupinu a lékař jim oznámí, že podle testů si spolu nemohou rozumět? Nakonec stejně všichni tušíme, že přátelství i láska přicházejí nejraději shůry, snad od slunce, snad od Pánaboha, naráz, obratem.

*Zimní slunovrat?
Světlo si začne sílu
po kapičce brát...*

A tak bude asi moudřejší v tomto předvánočním čase otázku, jak se pozná ryzí přátelství, přenechat poezii.

*Uchvátil tě chrám
Takový tedy postav
v srdci svém i nám*

Kde voní pergamen

Kult národních světců

Štěpán Kohout

Píši jen několik dní po 28. září, kdy jsme oslavili Den české státnosti. Všichni sice vědí, že je to den svatého Václava, ale nahlas se to asi říci nesmí. Tak si připomínáme světce, jehož jméno při oslavě nemůže zaznít. Je-li pravdivá Masarykova zásada, že se státy udržují těmi myšlenkami, z nichž se zrodily, máme další důvod k vážné obavě o naši budoucnost.

Málokdo má dnes ponětí, jak stará je u nás svatováclavská úcta. Náš bývalý vysoký politik M. Z., jehož úsudek selhával i v otázkách jemu nejbližších, totiž při rozpoznávání kvality piva, se rozhodl diletovat v historii a prohlásil knížete za německého kolaboranta. Asi před rokem uspořádala Mladá fronta anketu, jaký motiv má zdobit budoucí české euro a podotkla, že se Václav dostal na mince až za protektorátu. Po upozornění, že jméno či postava knížete jako patrona a dědičného vládce země se objevuje na mincích už v době knížete Jaromíra († 1012), došla standartní odpověď, že to samozřejmě vědí, ale tato část informace vypadla při technickém krácení textu. Opravdu, není nad umění vybrat podstatné...

Pokud svůj obzor rozšíříme za hranice minulého století, vidíme, čím býval naší zemi svatováclavský kult: jednotící ideou, základním společným jmenovatelem, prezentací země vůči cizině. Postava světce se zřetelně vyvíjela: od prvních legendistů desátého věku, kteří zdůrazňovali jeho téměř nadpřirozenou zbožnost a mírnost, budící údiv,

jak s takovými vlastnostmi dokázal vládnout ještě dosti divokému lidu, až po dobu Karla IV., kdy už před námi ční majestát osobně zbožného muže a přitom mocného vládce a rytíře, nadpřirozeného ochránce krajiny. Žádný český středověký panovník nevládl ze své vůle, nýbrž z milosti Boží si od svatého Václava jen propůjčoval knížecí či královské odznaky.

Svémi světci byl každý tehdejší národ ve společnosti jiných legitimován. Co se tím myslí, ozřejmuje celostránková malba Nebeského Jeruzaléma v rukopise pražské kapituly (sign. A 7, f. 1v) z konce 12. století. Sevření hradbami, přebývají ve městě pod ochranou nejsvětější Trojice apoštolové, mučedníci, vyznavači, světice a v dolním rohu také biskup, mnich, muž a žena bez svatozáří. Malíř je označil jako Čechy (Boemienses) a do rukou jim vložil pásku s nápisem „Pro svou naději, lásku a víru zde mají místo spravedliví Češi“. Nepotřebujeme mnoho představivosti, abychom v těchto našich čtyřech skromných zástupcích rozpoznali svaté Vojtěcha, Prokopa, Václava a Ludmilu. Je to snad první známý projev národního uvědomění a umělec jej vyjádřil pomocí tehdy přirozených náboženských představ – ano, tito nebešťané představují nás všechny, co patříme k českému jazyku.

Z rukopisů olomoucké kapitulní knihovny dokládá zvyk obracet se ke svatým Vojtěchu, Václavu a Vítu jako patronům nové, roku 1060 založené pražské baziliky rukopis CO.174 z druhé poloviny 12. století, obsahující výňatky z kázání sv. Bernarda z Clairvaux (1090–1153), tzv. Flores Bernardi, vybrané kompilátorem především ze souboru nazývaného dnes Sermones de diversis, tedy promluvy na různá témata, dále z jeho Sen-

tencí, krátkých výroků, a z dalších deseti kázání o svátcích během roku. Jistě pozoruhodný doklad i na dnešní dobu rychlého rozšíření znalosti Bernardových spisů v českém prostředí, nás ale zajímá zadní strana titulního listu.

Na poměrně stroze provedeném dedikačním obraze (f. 1v) předávají mnich Bernold a pražský biskup Daniel I. (biskupem 1148–1167) tuto knihu výše uvedené trojici světců. Za povšimnutí stojí, že i zde, na svém nejstarším knižním zobrazení u nás, je Vojtěch na nejpřednějším místě, jen tentokrát ne v čele skupinky, ale uprostřed. Jako biskup-mučedník patřil sice do druhé nejvyšší třídy světců, hned po apoštolech, na rozdíl od Václava, „pouhého“ mučedníka, ale nebyla mu dána přednost snad ani nebesa představit bez podobného kastování. V okruhu pražského biskupství se Vojtěch nepochybně těšil větší úctě než Václav, neboť sám kdysi na zdejším biskupském stolci, katedře, sedával, odlesk jeho slávy přesahoval výrazně české hranice a dopadal na pozdější následovníky.

Vidíme také, že úcta k domácím světcům nezastínila památku Vítovu, cizince, Sicilana, jehož rameno získal Václav od německého krále Jindřicha Ptáčníka jako ostatek pro svou novou rotundu na Pražském hradě, snad – snad! – jako upomínku na dnes již neexistující (zbořen 1789) svatovítský kostel na uherskohradištském Starém Městě, někdejším velkomoravském Velehradě.

Nejhezčí vyobrazení moravského pantheonu přináší ale bezesporu kodex CO.45. Je to misál, kniha mešní (známe je od minula), datovaná přesně rokem 1466, kdy ji nechal olomoucký kanovník Johánek z Bludova napsat a vyzdobit.

Sám je zachycen hned v iniciále A (f. 16ra), jak oděn v kožešinové kanovnícké peleríně, mozettě, přijímá vkleče Kristovo požehnání. Tento Johánek začínal svou dráhu v kanceláři biskupa Pavla z Miličína (biskupem 1435–1450) a jako biskupův důvěrný rádce byl v únoru 1447 jmenován kanovníkem. Stejnou službu vykonával i pro Pavlovy nástupce až do poloviny 60. let. Potom snad povýšil na probošta kapituly kroměřížské, ale jistě to není.

Objemný, 362 folií čítající kodex je památkou jistě významnou. Na jejím vzniku se podílel mistr Fridrichova brevíře, který vytvořil celostránkový obraz Ukřížování (f. 176v). Moravský umělec, jehož nejslavnější díla vznikla ve Vídni na dvoře císaře Fridricha III. (1415–1493), obohacoval domácí tradici prvky nizozemské renesance, konkrétně v tomto případě užíval za předlohu grafik hornorýnského mědirytcce Mistra E.S. (cca 1420–cca 1468), tvořícího nejspíše ve Štrasburku. Na okraj si povíme, že se Fridrichův mistr projevil i v liturgických rukopisech vědecké knihovny, v misálu M III 7, graduálu M IV 2 a antifonári M IV 6.

My ale přeskočíme více než dvě stovky listů, abychom otevřeli oddíl mší ke světcům, proprium sanctorum, kde nás čekají další, rukou jiného iluminátora nádherně provedené, gouachovou technikou malované a zlatem vykládané iniciály.

První z nich (f. 244va) znázorňuje Cyrila († 869) a Metoděje († 885), pověstné moravské věrozvěsty, jejichž svátek tehdy ještě připadal na 9. března, až roku 1862 byl kvůli pohodlí velehradských poutníků přesunut na teplejší červenec. O jejich úloze panovala ve středověku představa jen základní a v liturgické úctě se neprojevo-

Iniciála S(acerdotes) – sv. Cyril a Metoděj

la. V Olomouci existoval v katedrále v polovině 15. století oltář ke cti obou světců, ale pověst, kladoucí jeho založení do počátku předchozího věku, není podložena. Vzpruhou bylo zahrnutí světců mezi zemské patrony roku 1349 pražským arcibiskupem Arnoštem z Pardubic a olomouckým biskupem Janem Volkem, který je nazývá „otci a apoštoly a našimi obzvláštními patrony“. Doklady jejich úcty jsou však řídké, nejranější z nich se sice vyskytuje v misálu CO.138 (f. 176va) už z poloviny 14. století, ale zůstal osamocen, takže usnesení musel zopakovat olomoucký administrátor Václav Králík roku 1413. Pak už patří svátek cyrilometodějský k běžným.

Naše iniciála je nejstarším knižním zpodobněním obou světců u nás. Představuje je oba jako

Iniciála P(rotexisti) – sv. Vojtěch

biskupy, s mitrami na hlavách, pestřými casulemi a berlami ve tvaru kříže – český středověk nevěděl, že Konstantin-Cybil biskupem vysvěcen nebyl. V rukou mají oba knihy, což je naprosto obecný atribut církevních učitelů a spisovatelů, ale snad zde ozývá alespoň jakési povědomí o jejich překladu bible do staroslověnštiny.

Druhá iniciála (f. 247rb) zobrazuje sv. Vojtěcha († 997), oslavovaného 23. dubna. Je zcela správně pojat jako biskup a mučedník, s knihou (biskup je vždy učitelem místní církve) a zatočenou berlou v ruce. Kousek nad pektorálem, masivním zlatým křížem, dalším odznakem biskupů, trčí z jeho hrudi meč. Další obvyklé atributy chybí: pádlo, jímž byl pohanskými Prusy poblíž Elblągu sražen k zemi, a oštěp, který mu ukrátil život.

Iniciála I(n virtute) – sv. Václav

Svatovojtěšská úcta se rozmohla okamžitě po jeho smrti. Císař Otto III. (980–1002), jemuž sloužil jako „poradce pro italské záležitosti“, nechal mučedníkově tělo vyvážit zlatem a nad jeho hrobem založil roku 1000 v polském Hnězdně arcibiskupskou katedrálu. Český kníže Břetislav I. (knížetem 1035–1055) dobyl roku 1039 Hnězdně, ostatky Vojtěchovy jednoduše uloupil, nedbaje pohrůžek ze všech stran, a uložil je v Praze ve zvlášť postaveném kostelíku před svatovítskou rotundou. Takto prozaicky se stal Vojtěch českým patronem. V kryptě olomouckého dómu byl mu zasvěcen oltář, jmenovaný v nekrologiu z roku 1263.

Třetí iniciála (f. 285va) zpodobňuje sv. Václava († cca 935) jako knížete: čapka na hlavě, v rukou

Iniciála V(enite) – sv. Kristin

proslulé kopí a štít s černou přemyslovskou orlicí.

Dovolávají-li se obránci slavníkovské Libice výročního dne světcova úmrtí jako argumentu k zastavení bojů (995), jistě to dokládá brzké rozšíření svátku. Svatopluk, úředlný kníže olomoucký († 1109), založil v Olomouci nový hradní kostel sv. Václava, snad aby tak ideově podpořil své aspirace na ústřední pražský knížecí stolec, i svému synu dal toto jméno. Když se stal tento kostel v polovině 30. let téhož věku katedrálním, bylo o hlavním patronu země rozhodnuto.

Poslední iniciála (f. 296ra) pak představuje sv. Kristina († 1003), jednoho z Pěti bratří, následovníků sv. Vojtěcha, jejichž památka se připomíná 12. listopadu. Řeholník v šedém benediktinském

hábitu, v rukou hůl a knihu, prozrazuje mučednictví toliko tenkým krvavým šrámem uprostřed tonzury – méně decentní umělci malovali široký pohanský meč malchus ve tvaru mačety, který bezbožní lupiči v polské Międzyrzeczi u Poznaně zařáli do nebožákovy lbi.

Kosti dvou Italů, Benedikta a Jana, a tří Poláků, Matouše, Izáka a Kristina, si vzal Břetislav z Hnězdna také a obohatil jimi především svato-

václavský kostel ve Staré Boleslavi. Odtud anebo z Prahy si, podle tradice někdy v letech 1128–1130, přinesl velkou část Kristinových pozůstatků olomoucký biskup Jindřich Zdík a po roce 1204 spočinula nová drahocenná schrána na hlavním oltáři. Tak na sebe připoutala pozornost, že už roku 1413 nese hlavní chrámový oltář nikoli jméno Václavovo, nýbrž Kristinovo, a tento překvapivý stav trval až do druhé půle 17. století.

• HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU •

Z tisíce přání
sotva jedno se splní
však vše se zdaní...

Viz, ptáci sedí
zobákem proti větru
Proč, dobře vědí...

Pavoučku! Stříbra
chceš přidat hlavě mojí?
Kdo o to stojí?

Na rubu listí
co spadalo ze stromů
lze „sbohem“ čísti...

Jak nosič vody
den co den džbán svůj zvednu
dno v nedohlednu...

Barokní anály větší latinské družiny Nanebevzetí Marie K jezuitským pramenům ve fondech Vědecké knihovny v Olomouci

Zdeněk Orlita

Rukopisný fond spravovaný olomouckou vědeckou knihovnou je značně různorodý, a to jak časově, tak tématicky. Poměrně malou část tvoří také rukopisy z proveniencie jezuitského řádu, které v rámci této sbírky představují jeden z nejzajímavějších pramenů k dějinám barokní církve a katolické religiozity. Kromě tzv. výročních zpráv (*litterae annuae*), uchovávajících informace k jednotlivým podobám řádového života ve všech jezuitských kolejích tehdejší české provincie, se ve fondu dochovaly také rukopisy mariánských družin. Tato společenství laiků, zřízená zvláště pro studenty a zvláště pro měšťany, byla silně inspirována jezuitskou spiritualitou a bezesporu patřila k nejzajímavějším plodům katolické potridentské duchovní reformy. Jezuité ve snaze vyjít vstříc všem vrstvám obyvatelstva a přizpůsobit svou pastorační jednotlivým sociálním skupinám zakládali své družiny (sodality) ve vsích mezi sedláky, ve vojenských táborech, ve městech a konečně na gymnáziích a univerzitách.

Co do počtu náboženských bratrstev, zaujímala barokní Olomouc v rámci tehdejší diecéze výsadní postavení, které bylo do velké míry ovlivněno právě jednotlivými řeholními domy a na ně vázanými bratrstvy. V otázce zakládání a podpory těchto

laických korporací jednotlivými řády jednoznačně dominovali právě olomoučtí jezuité, jejichž družiny tvořily více než nadpoloviční část všech zdejších řádových bratrstev. Svou sílu demonstrovala tato společenství nejen oslavou barokních (titulárních) svátků, ale i účastí na jednotlivých svátečních cyklech v průběhu církevního roku. Především hlavní mariánské svátky (Neposkrvněného Početí P. M., Očištvání, Zvěstování, Navštívení, Nanebevzetí, Narození) se tak v Olomouci měnily v manifestaci jezuitských bratrstev a barokní Velikonoce byly téměř nemyslitelné bez velkopátečních procesí latinské akademické družiny.

Vzhledem k samozřejmosti, jakou byla tato paražeholní sdružení v rámci života barokních jezuitských kolejí, je zarážející naprostý nedostatek rukopisů, které se z jejich činnosti dochovaly. Řádové archivní fondy jednotlivých kolejí tehdejší olomoucké diecéze neobsahují žádné rukopisy, jejichž původcem by byly mariánské družiny. Ucelený soubor čtyř rukopisů akademické sodality Nanebevzetí Panny Marie, spravovaný Vědeckou knihovnou v Olomouci, lze proto považovat za skutečnou raritu.

Anály, pamětnice či jednoduše kroniky bratrstev jsou v moravských poměrech ojedinělým

pramenem, umožňujícím hlubší proniknutí za normativní bariéry statut a regulí. Pamětnice nám umožňují vhlédnout do každodenního života laického společenství a poodhalují nám především náboženské aktivity či účast na církevních akcích farnosti, která byla pro barokní bratrstva v 17.–18. století naprostou samozřejmostí. Díky pamětnicím můžeme poznat frekvenci náboženského života bratrstev v průběhu liturgického roku, a to od periodických pobožností – pravidelné bratrské mše, účast na oslavě pevných církevních svátků, oslava výročního titulárního svátku – až po mimořádné náboženské slavnosti spojené s pohřbem sodálů či zakládacími slavnostmi.

Ve skutečnosti máme k dispozici dva rukopisy, které nesou titul *Initia et progressus congregationis Assumptae in academia Olomucensi Societatis Jesu*. V první řadě se jedná o rukopis v kvartovém formátu s červenou ořízkou svázaný v dřevěných deskách potažených pergamenem a opatřený mosaznými sponami. Na přední desce je vtlačen ornament představující příchod Tří králů k Panně Marii s děťátkem. Druhý rukopis ve foliovém formátu je taktéž svázan v dřevěných deskách potažených pergamenem, ovšem prostý, bez jakékoliv reliéfní výzdoby, původně asi opatřen koženými tkanicemi. Oba rukopisy jsou potvrzeny i v soupisu knih, který akademická sodalita odevzdala roku 1784 pro potřeby likvidační komise Moravskoslezského gubernia. Na analýzu větší latinské kongregace upozornil již Bohumil Navrátil, který jim v úvodu své monografie k olomouckým jezuitům věnoval stručný rozbor, a naposledy se těchto pramenů dotkl i Rudolf Zuber ve svém druhém díle *Osudů moravské církve*.

Rukopis kvartového formátu začíná historií kongregace na osmém foliu zápisem o jejím založení z podnětu uherského jezuita Ondřeje Polosticha 18. května roku 1580 a stejný písař dovedl vypravování až do roku 1608. Dějiny kongregace jsou v těchto análech dále dovedeny střídavým rukopisem až do roku 1651 a navíc jsou zápisy po stranách opatřeny glosami, což do značné míry usnadňuje orientaci v textu.

Druhý rukopis foliového formátu zahrnuje období od roku 1580 až do roku 1697 a navíc události z let 1720–1721 a z jediného roku 1730, který je vložen na volných listech v rukopisu a byl B. Navrátilem opomenut. Události z let 1580–1651 máme sice díky opisu zaznamenány duplicitně, ovšem druhé analýzy jsou pro nás nedocentelným narativním svědectvím o životě akademické sodality v druhé polovině 17. století. Za posledním zápisem k roku 1721 je v rukopisu navíc vevázána korespondence z 90tých let 16. století a potom především z období duchovní správy kongregace za Ludvíka Crassia a profesora teologie Jana Tannera (1665–1671), obsahující celkem 62 dopisů. S největší pravděpodobností se jedná o torzo nedochovaného diplomatáře této větší latinské družiny. V přívazku rukopisu je rovněž soupis pohřebních tax, které akademická kongregace účtovala za vypravení konduktu nečlenům sodality.

Na základě ustanovení k vedení těchto kronik víme, že analýzy družiny měly pojmut pouze ty nejzávažnější události roku a sekretář byl při jejich každoročním sestavování pověřen pečlivým pročitáním diáře s cílem uchovat v kronice jen rozhodující momenty. Tyto regule pro vedení analů jsou rozhodně zajímavou sondou k sebere-

flexi bratrstva a jeho funkce v okolní společnosti. Důraz a akcent kladený na určité, periodicky se opakující situace, kterým vedení sodality připisovalo reprezentativní funkci, je ovšem na druhou stranu i jistým ochuzením o rutinní každodenní události. Pročítáním jednotlivých let v pamětnici tak dostáváme obraz navzájem zřetězených církevních slavností od veřejné volby magistrátu družiny, přes oslavy hlavních svátečních cyklů církevního roku až po náročné a pompézní pohřební slavnosti.

Předpisy pro vedení análů se snažily dát kronikářským záznamům pevnou strukturu, dlužno však podotknout, že ne vždy byla dodržována předepsaná forma. Především je nutné odlišit od sebe zápisy první poloviny 17. století a zápisy vedené až po vydání této normy (1666). Každoroční záznam má zahajovat soupis nejvyšších úředníků sodality (Rektor, asistenti) včetně duchovního otce (praeses) a anály mají potom reagovat na jakoukoliv změnu ve vedení. Následovat měly údaje o počtu sodálů, o vyloučení nebo odchodu ze společenství a o smrti spolubratrů včetně okolností úmrtí a pohřbu. Největší pozornosti se v regulích těšil popis církevních festivit od titulárního mariánského svátku až po jednotlivé části liturgického roku s odvoláním na nutnost charakteristiky všech nově zavedených duchovních cvičení. Velký prostor se měl v análech věnovat osobním aktům zbožnosti sodálů, ať již v ctnostech či umrtvování těla, které sekretář vypisoval z diáře či měsíčních výkazů jednotlivých sodálů, které odevzdávali praesesovi kongregace. Důraz byl kladen i na veřejnou prezentaci kolektivních forem zbožnosti, a tak se čtenář análů měl dovědět zejména o veřejných flagelantských průvodech, procesích

či veřejném přijímání eucharistie. V neposlední řadě měly zápisy obsahovat i eventuální přírůstky liturgického náčiní pořízeného na náklady sodality a dary či finanční příspěvky donátorů.

První zápisy z let 1593–1599 jsou značně stručné a informují nás především o jménech dosazených rektorů, přičemž všechny až na rok 1599 nepodávají informace o obsazení zbylých funkcí v mariánském magistrátu (asistenti, sekretář). Zápisy nejsou vyhrazeny zvláštní strany a volně navazují jeden na druhý, oddělené pouze letopočtem zvýrazněným červeným inkoustem. Částečně se dovídáme o darech, které noví rektoré věnovali sodalitě, ovšem většinou pouze s odkazem na jejich zápis do inventáře bez bližšího popisu. Přelomem roku 1600 jsou již každoroční zápisy obsažnější a udržují více méně pevnou strukturu sdělovaných informací. Výjimkou jsou válečná léta 1637–1641, která jsou vakantní, následující rok 1642 v krátkosti líčí obsazení města Olomouce švédskými vojenskými oddíly a snahy vedení kongregace o zajištění majetku sodality a pro nastávající okupační léta 1643–1649 disponujeme pouze strohou zprávou o rozpuštění akademické kongregace. Pro léta 1653 až 1658 nám zase chybí zápisy díky nedbalosti tehdejších praesesů, za jejichž vedení nebyly do rukopisu vloženy žádné záznamy. Od roku 1658 potom již pokračují zápisy nepřetržitě až po rok 1697, s dodatečnými zápisy pro rok 1720 a 1721.

Dochovaná korespondence z období duchovního patronátu Ludvíka Crassia a Jana Tannera, jakožto torzo diplomatáře sodality ve vázané na konec rukopisu, je téměř bezvýhradně omezena na písemný styk sodality s jejími externími členy, a to především v otázce voleb do mariánského

magistrátu. V zásadě samostatnou a svébytnou část listáře tvoří dopisy z 90tých let 16. století, které se vztahují ke vzniku a kanonickému založení akademické družiny. Přijmeme-li hypotézu, že se jedná o torzo původního rukopisu diplomatáře akademické sodality, až druhotně vevázaného za kronikářské záznamy, nabízí se nám možnost nahlédnout do praxe jeho vedení. Dochované regule pro listář (*Librum litterarum*) nám potvrzují zvyk opisování příšlých i odchozích listů do listáře, jehož vedení připadlo na starost sekretáři kongregace. Vlastní opis měl potom sekretář opatřit krátkým registrem, který by alespoň ve stručnosti charakterizoval obsah listu. Zajímavého zjištění se nám dostává ve čtvrtém bodě regulí, který sekretáři nařizoval, v případě opisu příchozí korespondence, zničení původního originálu. Tento údaj by potom vysvětloval minimální výskyt aktového materiálu akademické sodality v nynějším řádovém archivu olomouckých jezuitů a pokud bychom toto ustanovení analogicky vztáhli i na ostatní mariánské družiny diecéze, dostane se nám vysvětlení pro nynější torzální stav dochované korespondence z činnosti jednotlivých moravských mariánských družin. Minimálně pro Olomouc tak máme doklad, že kromě nařízené skartace samotnou konzistoří koncem 18. století se na likvidaci materiálu podílely i kongregace samotné. Skartace se však týkala pouze běžné korespondence a tak nás druhá část regulí (*Regulae circaqvadam Literas maioris momenti*) informuje o nakládání s dopisy významných předáků moravské politické scény či řádových provinciálů. Tyto listy měl sekretář uchovávat i po pořízení jejich opisu, a to ve zvlášť zhotovených pergamenových schrán-

kách či složkách, do nichž byly dopisy vsity nebo vlepny.

Listy z raného období sodality pocházejí z 80 a 90tých let 16. století a vztahují se ke vzniku a kanonickému založení této větší latinské kongregace. Hned na prvním místě zaujme konfirmační bula Řehoře XIII., kterou papežská kancelář vydala 28. 1. 1581, tedy tři roky před ohlášením buly *Omnipotentis Dei* (5. 12. 1584), která kanonicky zřizovala hlavní a mateřskou kongregaci Zvěstování Panny Marie při římské koleji tovaryšstva. Papežská konfirmační bula byla pro sodalitu první normou v otázce stanovení průběhu jednotlivých svátků během církevního roku, nabádáním k podpoře chudých, nemocných a návštěvě špitálů se snažila vykreslit charakterový profil budoucích členů sodality. Příkazem k doprovodu těla zesnulého spolubratra a účasti na pohřební liturgii tak dokument posiloval vědomí vnitřní solidarity a v podstatě zde postuloval povinnost, která se stane obligatorní součástí regulí a stanov všech barokních sodalit: ctné zacházení s mrtvým tělem a silný důraz na funerální sféru. V listáři se dochoval i opis dopisu olomouckého biskupa Stanislava Pavlovského z 5. 12. 1580 papeži, v němž ordinář Řehoře XIII. žádá o oficiální konfirmaci nově vzniklé kongregace při jezuitské univerzitě. Z kanonického hlediska je potom důležitý agregační diplom generála jezuitského řádu Claudia Aquavivy z 28. 2. 1591, kterým schválil a připojil olomouckou akademickou kongregaci k hlavní římské družině Zvěstování Panny Marie, čímž se automaticky podílela na odpustcích a privilegiích této první z prvních družin.

Z období let 1591 až 1650 se však v listáři nenachází žádná korespondence, a jak je uvedeno

na počátku série listů z doby duchovní patronace praesese Ludvíka Crassia, nevěděli „*čí je to zanedbání či chyba*“ a je docela možné, že korespondence vzala z své během let švédské okupace. Na následujících stranách je zachycena korespondence z let 1650 až 1671, která se téměř bez výjimky vztahuje k přijímání nových sodálů a volbám do mariánského magistrátu. Jedná se pouze o vyšší úřady sodality (*officiales maiores*) a v souladu s tradicí kongregace je zde rektorát nabízen světským (Jan František Bruntálský z Vrbna, František Eusebius z Oppersdorfu) i duchovním osobám, mezi nimiž nejčastěji figurují přímo olomoučtí biskupové (Leopold Vilém, Karel z Lichtenstei-

na-Castelkorna). V podobném duchu se nesly i listy družiny, které oslovovaly kandidáty na úřad prvního a druhého asistenta. Neméně zajímavé jsou potom žádosti jednotlivých zájemců o členství v kongregaci, které nám pomáhají odhalit přitažlivost a prestiž těchto společenství v očích tehdejších současníků.

Anály olomoucké akademické družiny jsou z hlediska moravských jezuitských družin naprosto unikátním pramenem, který nám odhaluje každodenní život v těchto společenstvích. Tato barokní pamětnice je současně svědectvím o sepjetí jezuitského řádu s laickou veřejností, které se realizovalo právě na půdě mariánských družin.

• HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU •

BABÍ LÉTO PO RÁNU?

Létající koberce princezny Arachné
na našem břečťanu

OSTROVY STŘEDOZEMÍ

kdo z vás by nevzýval
nemohl praotec Čech vést
své lidi o kus dál?

SNĚHOVÁ MRAČNA

JDOU A JDOU
Kaštany zlátnou Vítr hvízdá
Pavučiny mlh nad vodou

HEJNA DIVOKÝCH KAČEN

...jejich křik
Připsaly času vykřičník

PODZIMNÍ VÍTR HVÍZDÁ SKULINAMI

Alespoň někdo
je tu stále s námi

Skotsko nejsou jen dudáci, výroba whisky a nošení kiltu

Aleš Brožek

Rozhodnou-li se čeští knihovníci seznamovat s britským knihovnictvím, většinou zvolí návštěvu londýnských knihoven. Případně si ještě přiberou oxfordskou nebo cambridžskou knihovnu a tím poznávání končí. To, že může být inspirující i cesta do skotských knihoven, potvrzuje autor následujících řádků. Koncem května 2006 totiž navštívil spolu s dalšími členy rady Sdružení knihoven České republiky několik knihoven v Edinburghu, Glasgow, Hamiltonu, Perthu a Dundee.

Abychom se zorientovali v problematice skotského knihovnictví a nevynechali žádnou pozoruhodnou knihovnu v Edinburghu, kde jsme byli ubytováni, a v okolí, požádali jsme o pomoc Elaine Fultonovou, ředitelku skotské pobočky CILIP (Chartered Institute of Library and Information Professionals). Ta hned na první den naplánovala knihovny v Glasgow a Hamiltonu. V pondělí ráno jsme se proto přepravili z Edinburghu do Glasgow vlakem pendlujícím mezi oběma městy. Na nádraží na nás čekala nejen E. Fultonová, ale i zástupci Glasgow City Council, které zřizuje většinu glasgowských knihoven. Zavezli nás nejprve do glasgowské čtvrti Gorbals, kde je jedna z 34 veřejných knihoven (Community Libraries), sloužících občanům Glasgow a okolí, které zahrnuje 600 tisíc obyvatel. Jedná se o jednopatrovou novostavbu, dostavěnou v květnu 2004 a spojující tradiční knihovnu s internetovou kavárnou. Knihovna je otevřena od pondělí do pátku od 9 do 21 hodin, v sobotu od 9 do 17 hodin a v neděli od 12 do 17 hodin. Každé úterý odpoledne se

v ní čtou pohádky po dobu třiceti minut. Velké výlohy mají přilákat čtenáře, v regálech jsou knihy uspořádány podle tematických celků. Inspirativní je koutek nazvaný Healthy Reading pro ty, co mají mentální poruchu. Peníze na nákup takových knih se získávají z grantu ministerstva zdravotnictví. Z cizojazyčných publikací se specializují na nákup knih v arabštině, tamilštině a urdu, aby uspokojili místní populaci. Velký důraz se v knihovně klade na vzdělávání dětí (i předškolních) a na rozšiřování počítačové gramotnosti. Uviděli jsme místnost, kde právě probíhala výuka, s kontaktní obrazovkou, na níž se promítal obsah obrazovky počítače. Kurzy jsou vedeny ve třech stupních – úroveň červená, oranžová a zelená. Knihovnou nás provedla ředitelka Irene Turnhall, která se pochlubila, že knihovna dostala několik ocenění za práci s mládeží a nezaměstnanými (školení v ICT, aby si nezaměstnaní zvýšili počítačovou gramotnost).

Následovala kratší zastávka do Galerie moderního umění. Ve spodní části budovy je totiž umístěna další knihovna. Otevřena je každý den v týdnu zhruba od 10 do 17 hodin (v neděli až od 11 hodin, ve čtvrtek dokonce do 20 hodin) jako veřejná knihovna se vzdělávacím oddělením (výuka počítačové gramotnosti), vybaveným 22 počítači. V celé knihovně je bezdrátový přístup do sítě WiFi, za nějž návštěvníci neplatí. V čítárně jsou vystaveny i zahraniční deníky včetně španělského El Pais, protože knihovnu využívá velká komunita španělsky hovořících obyvatel a poblíž

čítárny je malá kavárnička. Co se týče knižního fondu, je zde poměrně dost uměleckých publikací vzhledem k návštěvníkům galerie.

Nejzajímavější knihovna toho dne nás ještě čekala. Byla jí Mitchell Library, pojmenovaná po výrobcí tabáku Stephenu Mitchellovi, který odkázal značnou částku na její stavbu. Jedná se o největší referenční knihovnu v Evropě. Sídlí v budově z r. 1911, má 13 pater, ale jen 5 pro

veřejnost (300 zaměstnanců, 70 míst na parkování pro zaměstnance). Uchovává 1,3 mil. knih a jiných dokumentů (včetně 35 000 map). Pyšní se největší sbírkou novin na mikrofiších ve Skotsku. Velmi významné je zdejší genealogické oddělení (Mitchell slouží i jako archiv pro City Council), zajímavé jsou šanony s digitalizovanými vyobrazeními pohlednic Glasgowu. Prohlédli jsme si všeobecnou studovnu s fondy stavěnými podle

Deweyho třídění i hudební oddělení a kabinky s hudebními nástroji na pronajmutí. V době naší návštěvy se v knihovně propagovala literární cena Orange Prize for Fiction 06 a klavírní koncerty pod názvem Music at the Mitchell. Na závěr nás pracovníci knihovny seznámili s plánem přestavby Mitchell (The Mitchell redesigned for the 21st century), což přispěje ke zvětšení prostor pro veřejnost, k bezbariérovému přístupu apod.

Odpoledne jsme zajeli do blízkého Hamiltonu, protože v tomto městečku sídlí skotská pobočka CILIP. Než jsme ji navštívili, v rychlosti jsme prošli městskou knihovnou. Jedná se o typickou veřejnou knihovnu, nedávno vybavenou novým nábytkem. Zaujalo nás, že má místnost pro přebalování nemluvnat i pro malování, že prodává brýle na čtení. 10 % rozpočtu připadá na nákup dokumentů pro hendikepované (knihy s většími písmeny, kazety s načtenými knihami aj.). Otevřena je v pondělí od 9:15 do 19:30, v úterý a ve čtvrtek dokonce do 21:00!

V sídle CILIPS, skotské pobočce organizace sdružující 23 tisíc knihovníků a informačních pracovníků z celé Británie (skotská pobočka má 2100 členů včetně 35 městských rad), nám Elaine Fultonová vysvětlila vztah k SLAINTE (vytváří webové stránky a provozuje elektronický katalog) a ke SLIC (Scottish Library and Information Council). Upozornila nás, že ve Skotsku není souborný katalog, ale 20 různých veřejných katalogů a 15 katalogů akademických knihoven. Skotské veřejné knihovny jsou významnými kulturními institucemi, je jich 545 kamenných a 82 pojízdných, využívá je 55 % obyvatel Skotska (45 % každý měsíc zajde do knihovny aspoň jednou). Kromě toho jsou knihovny v 15 univerzitách, 46

dalších vyšších školách, 8 věznicích. V současné době se CILIPS zabývá digitalizací, standardizací, dlouhodobým vzděláváním, podporou čtenářství, sdílením služeb – SMARTCARDS aj.

Druhý den nás nejprve čekala prohlídka skotského parlamentu a jeho informačního střediska (SPICE), jenž řídí Janet Seaton. Ta nás provedla parlamentem (funguje od r. 1999, v r. 2004 se přestěhoval do moderní budovy navržené barcelonským architektem Enricem Mirallemem). Je jednokomorový se 129 poslanci a pracuje pro něj informační centrum se 46 zaměstnanci. Centrum nemá rozsáhlou knihovnu, ale podle potřeby si půjčuje knihy z nakladatelství a jeho síla je v práci s databázemi. Většinu informací poskytuje elektronicky. Kontakt je tak neosobní a chybí zpětná vazba, proto začali pracovníci informačního centra oslovovat poslance a zjišťovat, jak jsou pro ně užiteční. U náročných studií a podkladů spolupracují s odborníky, které však nemohou zaplatit, a jsou tak závislí na jejich dobré vůli.

Vrcholem druhého dne byla návštěva Národní knihovny Skotska na mostě Jiřího IV. Provázela nás Cate Newtonová, vedoucí fondů, a James Mitchell, kurátor vzácných fondů, který nás mile překvapil. V jedné místnosti totiž na naši počest připravil výstavku českých knih z fondu knihovny (publikace ilustrované Z. Burianem, kuchařka vydaná v Británii za 2. svět. války apod.). Knihovna se stará o 13 milionů kn. j. (v tom 2 miliony tištěných map, 15 tisíc atlasů, 300 000 hudebnin) a je naproti budově veřejné knihovny, takže se při registraci čtenáře zjišťují jeho potřeby a někdy je odkázán na služby veřejné knihovny. V současné době se však mění přístup ke čtenáři a národní knihovna se snaží více otevřít veřejnosti. Legi-

timace jsou buď krátkodobé na 4 týdny nebo na 3 roky. V budově knihovna funguje od r. 1925. Má 300 zaměstnanců. Prošli jsme celou budovou včetně skladů a byli jsme informováni i o nákupu archivu Johna Murraye (obsahuje 250 tisíc dopisů a dokumentů takových osobností, jako byla Jane Austenová, Lord Byron, Sir Walter Scott, Benjamin Disraeli, Herman Melville, Charles Darwin, David Livingstone, Thomas Carlyle, Sir Arthur Conan Doyle a Edith Whartonová). Seznámili jsme se i se SCOTBIS, což je oddělení nabízející 16 databází s obchodními informacemi (např. FAME, Hoovers, Insider 500) – informace o 11 milionech společností na celém světě. Na závěr jsme diskutovali s Davidem Hunterem, manažerem pro strategické plánování, a získali jejich publikaci o plánování z r. 2003.

Poněkud unaveni z množství poznatků jsme se přemístili do ústřední veřejné knihovny. Sídli v budově postavené v r. 1890 z peněz skotsko-amerického podnikatele a filantropa Andrewa Carnegieho (z jeho peněz byla financována stavba více než 2,5 tisíce knihovnických budov na celém světě v letech 1883 až 1929). Prošli jsme řadou oddělení, z nichž jsme si podrobněji prohlédli “edinburský sál”, kde je 100 tisíc kn. j. o městě (včetně publikací fotografa Thomase Keethe a nedávno zemřelé Muriel Sparkové), referenční studovnu se 17 PC a Skotskou knihovnu (vše o Skotsku). Někteří z nás pak zašli ve volném čase i do hudební knihovny, která je v sousední budově.

Třetí den jsme strávili severně od Edinburghu. V Perthu, někdejší hlavním městě Skotska ležícím na řece Tay, jsme si prohlédli městskou knihovnu pojmenovanou po majiteli palírní whisky A. K. Bellovi. Je umístěna v budově staré

150 let, která původně sloužila jako nemocnice. Od r. 1995 zde kromě knihovny působí i archiv městské rady a divadlo se 120 místy (divadlo pronajímají i místnímu sdružení osob usilujících o štíhlou linii). Díky symbióze knihovny a archivu jsme se mohli podívat na vzácné archivní dokumenty: na listinu podepsanou Jakubem VI. v r. 1600 a fotografie kriminálníků z 19. století. Viděli jsme i zázemí knihovny s kanceláři zaměstnanců, nákupem knih pro 3 pojiždné knihovny, 12 poboček a 60 školních knihoven. Využili jsme skutečnosti, že součástí knihovny je kavárnička a obchod s upomínkovými a kancelářskými předměty, osvěžili se a nakoupili drobné suvenýry.

Následovala cesta do Dundee, kde nás očekávali ve dvou knihovnách: v univerzitní knihovně a v ústřední městské knihovně. Knihovna Univerzity Abertay Dundee sídli v nové budově z r. 1998 projektované firmou Parr Architects. Část budovy byla uzpůsobena pro nepřetržitý 24hodinový provoz. Celkem disponuje 665 studijními místy s 300 PC. Do budoucna má mít 500 PC, zatím jejich nedostatek řeší laptopy. Třetina rozpočtu připadá na nákup elektronických zdrojů (4000 elektronických časopisů oproti 500 papírovým a 120 tisíc kn. j.). Knihovní systém je společný s Národní knihovnou Skotska a knihovnou Edinburské univerzity. Knihovna slouží univerzitě, která se specializuje na výuku komunikačních a informačních technologií (kromě této univerzity působí ve stopadesátitisícovém městě ještě jedna další univerzita). Přesto tu funguje i speciální právnická studovna vytvořená ve spolupráci s městským svazem advokátů. Během exkurze průvodci zdůrazňovali význam jazykového centra knihovny, v němž se vyučuje japonština. Část studentů se

totiž učí vyvíjet počítačové hry, k nimž je odborná literatura pouze v japonštině.

Pro běžného občana Dundee slouží ústřední knihovna a 13 poboček. Využívá ji každý druhý obyvatel města. V ústřední knihovně, kterou jsme si podrobně prohlédli, nás nejvíce zaujalo oddělení vědy a obchodu s velkou nabídkou elektronických adresářů typu Kompass a Key British Enterprises a norem. Přístup zdarma je zajištěn do následujících bází na internetu: Kompass UK (company information), News UK (Newspapers), Scottish Statistical Accounts (Scots history), SCOTBIS (National Library of Scotland's business information service), Courier and Advertiser (October 1999 –), SCRAN – Scottish Image Resource. Do tohoto oddělení dochází i hodně Čechů, kteří jsou ve Skotsku na brigádě. Jak nám řekl průvodce, Češi jsou velmi zdvořilí, ale umí málo anglicky. Byli jsme podrobně seznámeni s projektem práce s narkomany a alkoholiky, do něhož se zapojují i knihovníci. Odměnou jim je pak výlet na člunu po řece Tay.

Poslední den jsme odlétali již po poledni domů, takže se na program dostala jen jedna knihovna. Skotští knihovníci nám doporučili knihovnu Edinburghské univerzity, protože u ní dochází k přeměně klasické univerzitní knihovny ve virtuální. Vzhledem k tomu, že budova byla postavena před 40 lety, kdy ještě nebyly počítače, databáze apod., bude se v nejbližší době knihovna stavebně upravovat, aby odpovídala moderním trendům. Problémy jsou však i se zaměstnanci, kteří nejsou zvyklí na užívání moderních komu-

nikáčnických a informačních technologií. Po diskusi, v níž jsme informovali o podobné situaci u nás, jsme nahlédli do některých částí knihovny, včetně oddělení vzácných fondů, kde nás seznámili s digitalizací a s projektem NAHSTE (Navigational Aids for the History of Science Technology and the Environment).

Ačkoliv byl knihovnický program mimořádně nabitý, začínal ráno a končil večer, poznali jsme, i jak se vyrábí whisky a nosí skotská sukně zvaná kilt. Nedaleko národní knihovny, blízko před vstupem do edinburghského hradu, jsou totiž otevřená přes poledne muzea věnovaná těmto skotským symbolům. A protože jsme se z Dundee do Edinburghu vrátili v podvečer, nepřišli jsme ani o pověstné skotské dudáky. Měli jsme totiž štěstí, na nádvoří hradu právě nacvičovali na hudební festival, kam přijíždějí dudácké kapely z celého Skotska...

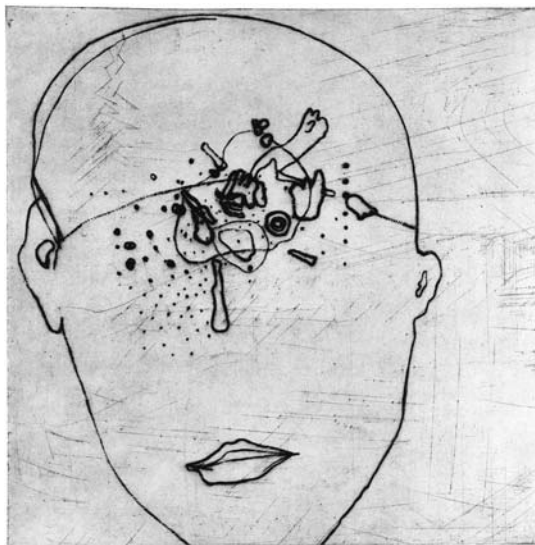
Adriena Šimotová: Retrospektiva (1959–2005)

Muzeum umění Olomouc – Muzeum moderního umění, 9. 11. 2006 – 28. 1. 2007

Hana Bartošová

Retrospektivní výstavou Adrieny Šimotové, malířky, kreslířky, grafičky, ilustrátorky a sochařky, která se zcela zásadní měrou podílela na utváření českého výtvarného umění druhé poloviny 20. století, vrcholí „ženský rok“ v Muzeu moderního umění (MMU). Držitelka Ceny ministerstva kultury za přínos v oblasti výtvarného umění a architektury za rok 2005 je již pátou významnou umělkyní, jejíž tvorbu letos muzeum v reprezentativním výběru představuje. „Ženský rok“ zahájila pařížská malířka, sochařka a grafička českého původu Terry Haass, po níž následovala výjimečná osobnost naivního umění Natálie Maslikova-Schmidtová. Až do konce roku pak probíhá v prostorách Kabinetu a Salonu výstava další důležité osobnosti českého výtvarného umění posledních pěti desítek let Běly Kolářové, jejíž tvorba dosud nebyla plně doceněna, neboť její práce vždy lehce zastiňovalo dílo manžela Jiřího Koláře. Na terase MMU se prostřednictvím tři metry vysoké Židle představuje světoznámá sochařka Magdalena Jetelová. Pomyslný ženský hlas v muzeu zazní i v příštím roce na podzim, kdy bude otevřena retrospektiva grafické tvorby Dany Puchnarové.

Adriena Šimotová vstoupila na českou výtvarnou scénu v 50. letech minulého století. Od prvních realistických kreseb po studiu na Státní grafické škole a na Uměleckoprůmyslové škole v Praze u profesora J. Kaplického (1945–1950)

přešla ve své tvorbě k lyrické abstrahované krajině. Od roku 1960 pak byla spolu s Václavem Boštíkem, Stanislavem Kolíbalem, manželem Jiřím Johnem, Věrou Janouškovou, Vladimírem Janouškem, Alenou Kučerovou a dalšími členkou skupiny UB 12. V polovině 60. let zapojuje Šimotová do svého výtvarného projevu vnější realitu (např. písmo, noviny), na konci stejného desetiletí lze v její grafické a malířské tvorbě pozorovat příklon k tehdy v západní Evropě aktuálnímu proudu tzv. nové figurace. „Pro vývoj autorčina díla bylo

patrně rozhodujícím období konce šedesátých a první poloviny sedmdesátých let. Bylo to pro ni období osobních i společenských bolestí a zkoušek, v němž nejenže obstála po lidské stránce, ale zároveň se rozvinula jako jedinečná a umělecky plně zralá osobnost,“ uvedl Pavel Brunclík, autor olomoucké výstavy a koncepce knižní monografie Adrieny Šimotové. V tomto období se jejím klíčovým tématem stalo zobrazování člověka vystaveného často mezním životním situacím. „K tomuto tehdy v českém umění poměrně frekventovanému tématu ale na rozdíl od mnoha mužských protějšků přistupovala s hlubokým porozuměním pro jemné psychologické odstínění mnohdy citově vypjatých stavů lidské duše,“ upozornil Brunclík. V následujících desetiletích podle něj Šimotová tuto tematickou orientaci, vykoupenou bolestnými životními zkušenostmi (úmrtí manžela a syna), rozvíjela a dokázala ji netradičními výtvarnými prostředky proměnit v hluboké umělecké poselství. Výraznou proměnou prošel její umělecký projev v 70. letech, prezentovaný na výstavě „Vymezení a komunikace“ (1977), v němž se obrátila ke konceptuálnímu umění, výtvarné tvorbě mezi sochou a obrazem (Rozhovor, 1975; Čekání, 1974; Přepadnutí, 1981). Pozvolné uvolnění až k abstraktní rovině (Odnikud nikam, 1984), v novější tvorbě se pak objevují opět náznaky reality, mění se materiál, „obrazová“ plátna modeluje pomocí hedvábného papíru. V posledních letech se vrací ke klasickému ručnímu papíru a kresbě uhlím (cyklus Svěcení reality).

Výtvarný jazyk Adrieny Šimotové se přitom stal nezaměnitelným i v mezinárodních souvislos-

tech. Za svou tvorbu získala mnohá hlavní ocenění na mezinárodních grafických bienále, v roce 1990 se stala nositelkou Herderovy ceny, roku 1991 obdržela titul rytíře Řádu umění a literatury Francouzské republiky. Její významné postavení v kontextu evropského umění potvrdil tvůrčí pobyt v pařížském Centru G. Pompidoua (2002). Za „mimořádné, inovativní a humanisticky zaměřené celoživotní výtvarné dílo“ získala v loňském roce Cenu ministerstva kultury za přínos v oblasti výtvarného umění a architektury.

Olomoucká přehlídka dosavadního díla Adrieny Šimotové je koncipována jako výběrová retrospektiva, která volně navazuje na autorčinu velkou, rovněž retrospektivní výstavu, kterou v roce 2001 uspořádala Národní galerie v Praze. „V našem případě je však věnována mnohem větší pozornost její tvorbě ze šedesátých let a zároveň na pečlivě vybraných ukázkách i její rané tvorbě. Samozřejmě závěr výstavy pak patří autorčiny dílům z posledního období.“ řekl autor výstavy s tím, že diváci tak mají jedinečnou příležitost sami posoudit, jak se autorčino dílo formovalo a v co vyústilo. „Hlavní cíl výstavy je tedy vlastně prostý a zároveň velmi obtížný: rozhodli jsme se společně zamyslet nad tím, co tato mimořádná umělkyně přinesla a přináší nejen českému poválečnému umění ale české kultuře vůbec,“ uzavřel Brunclík.

Výstavu provází druhé, rozšířené vydání autorčiny monografie, jejíž první vydání je beznadějně vyprodáno. Vydání knihy podpořilo Ministerstvo kultury České republiky, Národní galerie v Praze a Galerie Pecka.

Procházka newyorskými muzei

Marie Čermáková-Obršálová

Jedny z nejhezčích chvil můžete v New Yorku prožít v muzeích. Všechna jsou klimatizována, pečlivě udržována a ještě pečlivěji hlídána.

Nejznámější z muzeí jsou patrně **The Metropolitan Museum Of Art** a **Museum Of Modern Art**. Výhodou je nízké vstupné, slevy pro mládež a seniory, slevy v pátek odpoledne a v sobotu a v neděli. Proto snad při návštěvě muzeí máte v New Yorku pocit, že právě dnes se všichni rozhodli trávit zde své volno. Jsou doslova přecpána lidmi. Muzea opravdu žijí – jsou zde exhibice, přednášky, promítají se filmy, zní reprodukováná hudba a v sobotu a v neděli zde probíhají koncerty živé hudby.

Muzeum umění leží na 5th ave. V tomto muzeu chodíte celý den, a když odcházíte, máte výčitky, že jste nevěnovali dostatečnou pozornost skvostům, které se vám zde nabízejí. I týden by byl málo. Jsou zde obrazy E. Degase, Rembrandta, H. Matisse a dalších. Je to opravdu balzám pro oči i duši.

Stejně je to v Guggenheimově muzeu. Jsou zde obrazy Toulouse-Lautreca, Vincenta van Gogha, Pabla Picassa, M. Chagalla a Vasila Kandinského. Nejdéle jsem stála u obrazů Camilla Pissara. Jeho krajiny vezmou návštěvníka za srdce. Byl to právě obraz s názvem *Girl with goat* (Dívka s kozou), který byl dojemně prostý a zdál se mi hodně český: pasačka koz, typicky české děvčátko z našeho Podkrkonoší. Najednou zjistíte, že tento obraz byl namalován na druhém konci světa, a přesto je stejně působivý.

Garden Court, Frick Collection, New York

Velmi se mi líbilo, jak učitelky s dětmi navštěvují muzea. Děti sedí na zemi na koberečích a malují.

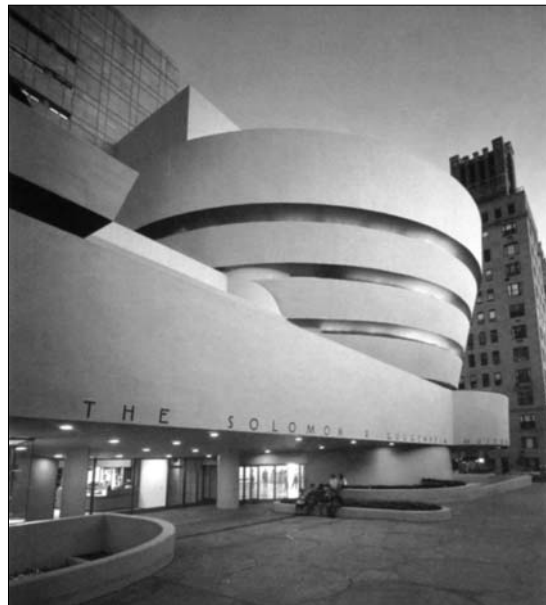
Jedno z nejkrásnějších muzeí je Brooklynské muzeum. V jednotlivých patrech je umění čínské,

islámské, japonské, korejské, indiánské... a opět vás trápí jediná věc – nedostatek času.

Životním zážitkem je návštěva muzea s názvem **The Frick Collection**. V tomto pohádkovém prostředí, plném krásných soch, obrazů, kolekcí porcelánu a právě hraného koncertu, si návštěvník odpočine od ruchu města a všech světských starostí. Výhodou je, že se všude promítá film, kde se dovíte historii vzniku příslušného muzea.

V muzeu **Of The Moving** (muzeum biografů) je úplně všechno. Celé zařízení kina z roku 1900, Sněhurka a sedm trpaslíků jako živí, ale také figurína Eddie Murphyho oblečená jako policajt z Beverly Hills. Pod ním je nápis – oblečení i tenisky jsou pravé a nic není prané. Nesa-hat. Pochopitelně – sáhnou si všichni návštěvníci. Rodiče nemohou dostat své ratolesti od Mimoszemšťana E.T. a pánové jsou nebezpečně blízko u Marilyn Monroe.

Jak vidíte, v New Yorku se nejenom spěchá a pracuje, ale i odpočívá a žije kulturně.

Solomon R. Guggenheim Museum

• HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU • HAIKU •

Tvořím v určité
psychické tenzi, ne však
v duševní penzi.

V životě – ne jako v pohádkách –
každý sval vícehlavý
nad sebechytřejší hlavou triumf slaví.

Nelamentuj, že paměť ztrácíš.
Získáváš zapomnění
životních křivd i ublížení.

Co je třeba připomenout muži?
Neseš-li svou kůži na trh,
nediv se, že nejsi ve své kůži.

Stupně zimy

- +18 °C Obyvatelé Havaje si berou na noc dvě přikrývky.
- +10 °C Obyvatelé helsinských činžáků vypínají topení.
Rusové pěstují kytičky.
- +2 °C Italská auta nejdou nastartovat.
- 0 °C Destilovaná voda zamrzá.
- 1 °C Dech se stává viditelným.
Rusové jedí zmrzlinu a popíjejí studené pivo.
- 4 °C Pes se ti snaží nacpat do postele.
- 10 °C Francouzská auta přestávají startovat.
- 12 °C Politikové začínají mluvit o bezdomovcích.
- 15 °C Americká auta nejdou nastartovat.
- 18 °C Helsinští nájemníci zapínají topení.
Obyvatelé Havaje už zmrzli.
- 20 °C Dech se stává slyšitelným.
- 24 °C Německá auta nejdou nastartovat.
- 29 °C Pes ti zkusí vlézt pod pyžamo.
Japonské automobily přestávají startovat.
- 30 °C Žádné normální, ani ruské auto už nejde nastartovat.
- 39 °C Vroucí atmosféra v Kongresu zamrzne.
Rusové si zapínají vrchní knoflíky u košile.
- 50 °C Auto se ti snaží nacpat do postele.
- 60 °C Obyvatelé Helsinek zmrzli.
Tuleni opouštějí Grónsko a stěhují se na jih.
- 70 °C Zamrzlo peklo. Univerzita v Kuzněcku organizuje
přespolní orientační závod na zahřátí.
- 72 °C Advokáti strkají ruce do vlastních kapes.
- 75 °C Santa Klaus opouští polární kruh.
- 120 °C Alkohol zmrzl, Rus je proto nasranej.
- 268 °C Hélium zkapalnělo.
- 273,15 °C Absolutní nula. Ustává pohyb elementárních částic.
Rus, žužlaje zmrzlou vodku, připouští,
že je pořádná kosa.

Cena města Přerova 2006 Jaroslavě Biolkové

I v roce 2006 udělila Městská rada v Přerově Medaile J. A. Komenského deseti občanům, kteří se svou činností v nejrůznějších oblastech zasloužili o rozvoj Přerova a jeho propagaci nejen v naší republice, ale i v zahraničí. Ceny města Přerova byly uděleny již po dvaadvacáté a v uplynulých letech toto ohodnocení získalo 95 osobností. V roce 2006 přibýlo dalších deset oceněných osobností a velkou radost nám udělalo ocenění naší kolegyně Jaroslavy Biolkové za celoživotní práci v oblasti knihovnictví.

Jaroslava Biolková maturovala v oboru knihovnictví na Osvětové škole v Českých Budějovicích v roce 1958. V tomtéž roce nastoupila do knihovny

v Českých Budějovicích jako metodička. Za dva roky se přestěhovala do Přerova a nastoupila do MěK Kojetín ve funkci ředitelky. V roce 1961 přestoupila do přerovské knihovny a v roce 1966 se zde stává dlouholetou a významnou ředitelkou. Členkou SKIP byla již v roce 1968, členství obnovila v roce 1990. Ve výboru regionálního SKIPu pracovala do r. 1998 a k další práci byla vyzvána v závěru roku 1999. I když je kolegyně J. Biolková od roku 1997 v důchodu, její činnost ve SKIPu je velmi významná, zaměřuje se především na práci s knihovnickými seniory.

Na závěr něco k pousmání:

„Když hodnotím své knihovnické roky, nemohu zapomenout na České Budějovice, kde jsem získala základy pro celý život. Vždy připomínám, že ani budějovická knihovna nemůže na mé působení zapomenout. Moje foto za výpůjčním pultem jsem objevila ve dvou publikacích a naposledy ve velké Encyklopedii Českých Budějovic z roku 1998. Na dotaz mé kolegyně, proč zrovna já, s úsměvem odpovídám, že od té doby hezčí děvče v knihovně nepracovalo. Já ale vím, že prostě jiné fotky z té doby knihovna už ani nemá.“

Roman Giebisch

Celostátní setkání krajských instruktorů projektu Tyfloservis v Olomouci

Dne 11. 11. 2006 se v Olomouci konalo celostátní setkání pracovníků krajských středisek Tyfloservisu, během něhož probíhala i orientační soutěž těchto instruktorů s černými klapkami na očích a bílými holemi centrem Olomouce, aby si účastníci vyzkoušeli, jaké pocity mají jejich klienti při cestách neznámým terénem. Akce začínala v zasedací místnosti **Vědecké knihovny v Olomouci**, kde účastníci dostali instrukce a od budovy knihovny vycházeli na trasu vedoucí historickým centrem až k věži gotického chrámu sv. Mořice, na jehož vrcholu byl cíl akce. Instruktoři Tyfloservisu se stávají školiteli dobrovolníků, kteří pod hlavičkou jiných neziskových organizací vykonávají průvodcovskou službu či osobní asistenci u zrakově postižených klientů.

Nácvik průvodcovství, informace o úpravě prostředí a jednotlivých oblastech života se zrakovou vadou je určen samozřejmě také rodině nevidomého či slabozrakého člověka, jeho přátelům, známým, kolegům na pracovišti a dalším. Projekt Tyfloservis, terénní a ambulantní rehabilitace nevidomých a slabozrakých, je realizován nepřetržitě od ledna 1991. **V roce 2006 slaví 15 let své činnosti.** Nejprve do roku 1996 byl občanským sdružením Česká unie nevidomých a slabozrakých, poté do konce roku 2000 její nástupnickou organizací, rovněž občanským sdružením, s názvem Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR. Postupně tak byl na celostátní úrovni vybudován fungující systém sociální rehabilitace dospělých nevidomých a slabozrakých. V roce 2000 Sjedno-

cená organizace nevidomých a slabozrakých ČR založila obecně prospěšnou společnost Tyfloservis, o. p. s., která od 1. 1. 2001 převzala projekt Tyfloservis v plné šíři. Olomouckou knihovnu v tuto podzimní sobotu navštívila a akci Tyfloservisu podpořila i paní **hraběnka Mathilda Nostitzová**, dlouhodobá patronka českých zrakově postižených, která podporuje i projekt Bílá pastelka.

hraběnka Mathilda Nostitzová

Ocenění webových stránek Mikroregionu Hranicko – INVEX 2006

Sedmý ročník soutěže, která si klade za cíl popularizaci originálních a účelově strukturovaných webových stránek malých obcí, měst a sdružení obcí, se v roce 2006 opět rozjel na plné obrátky. Průzkum v tradičních čtyřech kategoriích (**Obce, Obce s přenesenou působností, Obce s rozšířenou působností a Dobrovolné svazky obcí**) se odehrál jako vždy skrytě, abychom přistihli webové prezentace v jejich všední podobě, bez přikrášlení, která se vytvářejí mnohdy jen pro Měsíc internetu.

Redaktoři sledovali webové prezentace, stanovili z nich Tipy roku a ty pak předložili odbor-

né porotě. V úvahu byla brána samozřejmě také **doporučení čtenářů a informace tvůrců o nových webových prezentacích obcí a měst**. V každé kategorii byl vyhlášen pouze vítěz. Pátou soutěžní kategorií byla i letos ta, kterou jsme nazvali **LAUREÁTI**. Sledujeme vývoj, jímž úspěšné webové stránky procházejí a hodnotíme inovace, které přinášejí (WAP, elektronické služby, online komunikaci, aj.). Výsledky byly oznámeny na veletrhu INVEX, vítězové a laureáti se sejdou také na odborném semináři počátkem prosince. V kategorii Dobrovolné svazky obcí byl letos oceněn Mikroregion Hranicko z Olomouckého kraje – gratulujeme !

<http://www.mikroregion-hranicko.cz/>

Kamarádka knihovna

Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR a jeho Klub dětských knihoven vyhlásily soutěž o nejlepší knihovnu pro děti (= oddělení pro děti ve veřejné knihovně) s názvem Kamarádka knihovna. Cílem soutěže je především propagace knihoven, zejména pak jejich oddělení pro nejmladší, mezi dětmi. Jedním z kritérií je totiž jakési „hlasování“ dětí z obce/města o knihovně. Proběhne formou udělování vysvědčení knihovně. To mohou vyplnit

jak čtenáři, tak nečtenáři (do 15 let), kteří se ovšem do knihovny dostaví. Slavnostní vyhlášení a odměnění Kamarádky knihovny, tedy nejlepší knihovny pro děti za rok 2006, proběhne 1. června 2007 v Zrcadlové kapli Klementina současně s pasováním rytířů

Řádu krásného slova a vyhodnocením další etapy projektu Kde končí svět.

Zlata Houšková

Vlastivědné muzeum v Olomouci

- instalovalo v Severním sále vánoční výstavu *Skleněná inspirace*, kterou je možno shlédnout do 21. ledna 2007. Prezentace počátků domácí výroby skleněných vánočních ozdob v Podkrkonoší, výrobních postupů české výroby vánočních ozdob a úspěšných kolekcí skleněných ozdob, aranžovaných přímo na vánočních stromcích, je poctou českému sklářskému řemeslu.

- prezentuje významné pleistocénní lokality, které se nacházejí v Hornomoravském úvalu (Předmostí u Přerova, Mladečské jeskyně, Javoříčské jeskyně). Využity jsou výtvarné práce žáků základních škol z výukového programu „Mamuti už jdou!“. Názorná instalace v „jeskyni“ je doplněna ohništěm, potřebami lovce a kosterními pozůstatky mamuta, polární lišky ap. Výstava s názvem *Doba ledová je doba ledová!* je přístupná do 31. 12. 2006.

- potěší děti i jejich rodiče výstavou *Z pohádky do pohádky*, která je věnována nejkrásnějším českým pohádkám Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena. Pohádkové knížky s ilustracemi předních českých autorů doplňují loutky a kulisy loutkových divadel ze sbírek Historického ústavu VMO. Výstava je přístupná do 7. ledna 2007.

- vydává nové číslo společenskovední řady *Zprávy VMO* (292/2006). To přináší např. studii věnovanou unikátním, doposud nepublikovaným plánům staré jezuitské koleje, školní budovy a kostela P. Marie v Olomouci, katalog olomouckých

cínařů, katalog věžních hodin ze sbírek VMO, etnografickou studii o řecké komunitě na Zlatohorsku apod.

Muzeum Komenského v Přerově

- uspořádalo ve dnech 7. a 8. listopadu 2006 konferenci *Nám i budoucím*, věnovanou nepřehlédnutelné stopě učitelů v naší muzeologii. Celostátní konference se zúčastnili i odborníci ze Slovenska. Byla připomenuta řada významných osobností nejen z regionu, např. Josef Dostál, regionální historik a dialektolog Hané, brněnský prozaik a ilustrátor Antonín Zhoř, čáslavský učitel a muzejník Kliment Čermák a další. Z příspěvků vydá muzeum v roce 2007 sborník.

Vlastivědné muzeum v Šumperku

- zaujme návštěvníky výstavou, jejíž název připomene nejkrásnější období roku *My jsme k Vám přišli zdaleka*. Ve spolupráci s partnerským Hornonitrianským muzeem v Prievidzi jsou prezentovány tradice našich sousedů. Sbíрка betlémů zahrnuje slovenské „jasličky“ jako dřevěné schránky ve tvaru kostela, statické betlémy z různých použitých materiálů i betlémy nejmladší, u kterých je znám autor i rok vzniku. Výstava v Hollarově galerii muzea potrvá do 31. ledna 2007.

- vydalo nový, *91. svazek vlastivědného sborníku Severní Morava*. Na 88 stranách jsou v 17 příspěvcích prezentovány výsledky vědecké práce

muzejních pracovníků i externích dopisovatelů. Z příspěvků lze připomenout např.: etnografka Mária Kudelová mapuje masopustní a velikonoční zvyky v příspěvku *Masopust a Velikonoce na Šumpersku, Zábřežsku a Mohelnicku*, archeolog muzea Vladimír Goš nabízí pestré čtení *Kamna na Novém Hradě u Hanušovic*, historička Pavlína Janíčková se věnuje intarzii – oboru uměleckého řemesla v příspěvku *Ludvík Kopka – mistr intarzie*, v recenzích je věnována pozornost dvěma publikacím: Miloš Melzer hodnotí práci K. Altmana *Podíl národopisu na rozvoji České národní společnosti na Moravě* a Z. Gába přibližuje publikaci *Kulturně historická encyklopedie Slezska a severovýchodní Moravy* od autorů M. Myšky a J. Svobody a další. Ředitelka Vlastivědného muzea v Šumperku Marie Gronychová předkládá zprávu o muzejním roku 2005, který byl zejména po stránce organizační z důvodu stavebně-rekonstrukční činnosti prostor muzea náročný. Sborník lze zakoupit v muzeu i informačním centru města.

Muzeum umění Olomouc

- zve na výstavu *Neklidem k Bohu* s podtitulem *Náboženské výtvarné umění v Čechách a na Moravě v letech 1870–1914*. Nad výstavou, která je umístěna v Arcidiecézním muzeu v Olomouci, převzali záštitu arcibiskup olomoucký a metropolita moravský Jan Graubner a biskup aggarský a biskup plzeňský František Radkovský. U příležitosti

výstavy se koná řada odborných přednášek. Výstava potrvá do 30. 12. 2006.

- představuje na základě dlouhodobého průzkumu autorčina díla rekonstrukci první autorské výstavy Běly Kolářové pod názvem *Experiment, řád, důvěrnost. Ženské rastry Běly Kolářové*. Stále silněji jsou předmětem zájmu obdivovatelů a sběratelů díla autorky, např. experimentální fotografické i materiálové asambláže. V Muzeu moderního umění lze expozici shlédnout do 31. 12. 2006.

- uspořádalo retrospektivní výběr z díla osobnosti, jež se podílela na utváření českého výtvarného umění druhé poloviny 20. století. Výstava s názvem *Adriena Šimotová. Retrospektiva (1959 – 2005)* je koncipována výběrově a navazuje na autorskou výstavu, kterou v roce 2001 představila Národní galerie v Praze. Výstava v Olomouci potrvá do 28. ledna 2007.

Václava Jemelková

Vědecká knihovna v Olomouci zve

na přednášku: *O olomouckých novinách a novinářích*. Přednáší PhDr. Milan Tichák. Akce se koná 22. února 2007 v 17 hod. v přednáškovém sále nové budovy knihovny, Bezručova 3. Bude spojena s exkurzí – výstavou zajímavých titulů z fondu periodik VKOL. Je součástí oslav 200. výročí povinného výtisku VKOL.

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI

LEDEN

Bochořák, Vladimír – prozaik

* 14. 01. 1887 Kroměříž

† 11. 07. 1973 Brno

Místa působení: Brno; Kyjov, okr. Hodonín;

Lipník nad Bečvou, okr. Přerov

Pozn.: autor historických románů

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A–G. Praha 1985.

Bouda, Alois – kreslíř; malíř; redaktor; spisovatel

* 25. 01. 1867 Hartmanice, okr. Prostějov

† 29. 12. 1934 Praha-Bubeneč

Pozn.: otec Jaroslava a Cyrila Boudy; profesor kreslení; psal odborná pojednání o kreslení

Literatura: Toman, P.: Nový slovník československých výtvarných umělců. Ostrava 1993.

Čečetka, František – autor dětské literatury; scenárista; prozaik

* 16. 01. 1917 Luže, okr. Chrudim

† 04. 08. 1982 Ostrava

Místa působení: Bílovec, okr. Nový Jičín; Ostrava

Pozn.: trvalým námětem povídkové tvorby byla kolektivizace vesnice a budování pohraničí po Únoru 1948; autor rozhlasových her a televizních scénářů

Literatura: Šuleř, O.: Laskavé podobizny. Ostrava 2005; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska

(1945–2000). Olomouc 2001; Nakladatelství Profil v Ostravě představuje své autory. Ostrava 1985; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985.

Daněk, Oldřich – autor rozhlasových her; dramatik; prozaik; režisér; scenárista

* 16. 01. 1927 Ostrava

† 03. 09. 2000 Praha

Pozn.: v letech 1950–53 režisér Krajského divadla v Hradci Králové, v letech 1954–56 šéf činohry Divadla F. X. Šaldy v Liberci, v letech 1956–73 scenárista a režisér Filmového studia Barrandov; zpracovával historická témata

Literatura: Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 1. A–L. Praha 1995; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999; Čeští spisovatelé 20. století. Praha 1985.

Kačírková, Eva – prozaička

* 26. 01. 1937 Olomouc

Oblast působení: Olomoucko

Pozn.: autorka detektivní prózy

Literatura: Adamovič, I.: Slovník české literární fantastiky a science fiction. Praha 1995; Tvorba, 1981, č. 51; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 1. A–L. Praha 1995.

Krhoun, Mečislav – literární historik; překladatel; redaktor

* 06. 01. 1907 Terebovlia (Ukrajina)

† 12. 07. 1982 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: působil ve Slovanského ústavu v Praze; zabýval se vztahem ukrajinské, běloruské a české literatury; slavista

Literatura: Kdy zemřeli...? 1980–1985. Praha 1992; Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760. Biograficko – bibliografický slovník. Praha 1972.

Kříž, Jiří P. – divadelní kritik; filmový kritik; literární kritik; publicista; redaktor

* 01. 01. 1947 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: šéfredaktor Revue otevřené kultury ROK v Brně; redaktor Scény, Práva

Literatura: Kdo je kdo. 91/92. Česká republika. Federální orgány ČSFR. 1. A–M. Praha 1991; Kdo je kdo. Osobnosti české současnosti. 5000 životopisů. Praha 2005.

Olšer, Břetislav – básník; novinář; publicista

* 21. 01. 1947 Hověží, okr. Vsetín

Pozn.: věnuje se problémům jaderné energie, rasismu, antisemitismu; působil v České tiskové kanceláři, deníku Práce a vydavatelství Compliment

Literatura: Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001.

Poimon, František – prozaik; publicista; překladatel

* 29. 01. 1817 Polná, okr. Jihlava

† 01. 06. 1902 Polná, okr. Jihlava

Místa působení: Hluboké Mašůvky, okr. Znojmo

Pozn.: autor povídek a článků s církevní, místopisnou a folkloristickou tematikou

Literatura: Osobnosti Znojemska /spisovatelé/. Znojmo 1988; Prchal, J.: Biografický slovník Polenska. Polná 2002.

Příkryl, Zdeněk – překladatel

* 12. 01. 1957 Olomouc

Místa působení: Hranice, okr. Přerov

Pozn.: překlady čínské a ruské poezie

Literatura: Kolář, B.: O múze olomoucké a lidech kolem ní. Olomouc 2003.

Sáňka, Hugo – prozaik; filolog; překladatel

* 16. 01. 1887 Milonice, okr. Blansko

† 08. 06. 1971 Brno

Místa působení: Brno; Moravské Budějovice, okr. Třebíč; Třebíč

Pozn.: překládal z ruštiny; psal fejetony a drobnou beletrii do Lidových novin

Literatura: Kdy zemřeli...? 1971–1974 a 1935–1970. Praha 1974; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 3. N–S [i.e. P–S]. Brno 2003; Polák, V.: Literární místopis okresu Blansko. Blansko 1985.

Václavek, Bedřich – folklorista; knihovník; literární kritik; divadelní kritik; literární historik; literární vědec; estetik; překladatel; redaktor;

* 10. 01. 1897 Čáslavice, okr. Třebíč

† 05. 03. 1943 Osvětim (Polsko)

Místa působení: Brno; Olomouc

Pozn.: redigoval řadu časopisů, např. Pásmo, ReD, Index, U-Blok; napsal řadu hesel z oboru české literární historie a estetiky pro Ottův slovník naučný; v kritice byl zpočátku stou-

pencem experimentálního umění, ve 30. letech propagoval socialistický realismus; věnoval se též folkloristickým studiím

Literatura: Lukášová, R.: Jděte mou cestou. Vyprávění o životě a díle B. Václavka. Praha 1979; Vlašín, Š.: Bedřich Václavek. Praha 1979; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Vybíral, Bohuš – bibliograf; knihovník; literární historik; překladatel; redaktor

* 14. 01. 1887 Hranice, okr. Přerov

† 25. 04. 1951 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: pěstoval styky česko-jihoslovenské; od roku 1926 spolupracoval na Masarykově slovníku naučném; překlady ze slovinštiny

Literatura: Fischer, R.: Olomoucký památník. 1848–1918. Olomouc 1938; Zakladatelé a pokračovatelé. Olomouc 1996; Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962; Všetická, F.: Olomouc literární. Olomouc 2002.

Vysloužil, Karel – básník; nakladatel

* 24. 01. 1927 Čelčice, okr. Prostějov

Místa působení: Vsetín

Pozn.: vydává časopis Hlas z pasínku; přispívá do novin; má své Večery poezie a Hovory s občany, s nimiž se představil ve Vsetíně, Rožnově pod Radhoštěm, Zlíně, Ostravě, Praze...; v 50. letech byl vězněn za protistátní činnost, v roce 1990 plně rehabilitován

Literatura: Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník

severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

ÚNOR

Dokládál, Petr – básník; překladatel

* 03. 02. 1947 Jeseník

Místa působení: Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín; Stará Bělá, okr. Ostrava; Český Těšín, okr. Karviná; Starý Jičín, okr. Nový Jičín

Pozn.: překlady z angličtiny a islandštiny

Literatura: Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990–1995. Olomouc 1996.

Hudcová-Jilemnická, Růžena – prozaička; publicistka; spisovatelka

* 15. 02. 1897 Brno

† 19. 08. 1947 Svätý Jur (Slovensko)

Místa působení: Adamov, okr. Blansko; Horní Kounice, okr. Znojmo; Ivančice, okr. Brno-venkov

Pozn.: působila na Slovensku

Literatura: Hejl, E. – Procházka, Z.: Koho dal náš okres divadlu. Blansko 1986.

Kocourek, Franta – básník; herec; artista

* 21. 02. 1947 Brno

† 07. 07. 1991 Vír, okr. Žďár nad Sázavou.

Pozn.: spolupracoval s divadlem Husa na provázku a s televizí

Literatura: Brněnský večerník, 12. 11. 1993; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 1. A–K. Brno 1998.

Sacher, Vilém – prozaik; publicista

* 17. 02. 1907 Prostějov

† 14. 08. 1987 Prostějov

Pozn.: publikoval ve vojenských a sportovních listech; autor memoárových knih; činný v disentu

Literatura: Kdy zemřeli. 1986–1990. 2. K–Ž. Praha 1995; Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Staněk, Jiří – autor textů písní; básník

* 23. 02. 1957 Brno

Pozn.: žije ve Strakonících

Literatura: Slavíková, V.: Spisovatelé Jihomoravského kraje. Brno 1989; Kdo je kdo. Osobnosti české současnosti. 5000 životopisů. Praha 2005.

Staněk, Josef – literární historik; překladatel

* 15. 02. 1887 Měrovice nad Hanou, okr. Přerov

† 09. 07. 1947 Brno

Místa působení: Brno

Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962.

Šafařík, Josef – filosof; publicista

* 11. 02. 1907 Prostějov

† 23. 04. 1992 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: autor filosofických esejí; řada studií a úvah v rukopise; v 60. letech publikoval v Hostu do domu

Literatura: Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 4. S–T. Brno 2005; Loutkář, 1993,

č. 7; Slovník českých spisovatelů. Toronto 1982; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Šlepa, František – básník; překladatel; redaktor

* 15. 02. 1887 Kroměříž

† 1945 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: šéfredaktor Lidových novin od poloviny 30. let; redaktor Národních listů; věnoval se též filosofii, psychologii a pedagogice; zemřel na následky nacistického věznění – datum úmrtí se v pramenech liší (4.4.1945, 8.3.1945)

Literatura: Lidové noviny, 15.2.1992; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 4. S–T. Brno 2005; Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Tomíček, Bohuslav – básník

* 15. 02. 1907 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

† 22. 03. 1994 Brno

Pozn.: psal verše do časopisů a almanachů

Literatura: Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

BŘEZEN

Balcárek, Jaroslav Josef – básník; divadelní a rozhlasový spolupracovník; literární publicista; literární recenzent

* 23. 03. 1907 Vídeň (Rakousko)

† 10. 04. 1984 Zlín

Místa působení: Brno, okr. Brno; Místek, okr. Frýdek-Místek; Ostrava; Zlín

Pozn.: přispíval do řady časopisů, zejména do Meziaktí; psal přírodní lyriku a oslavoval baťovské budovatelství

Literatura: Biografický slovník českých zemí. [2.] B-Bař. Praha 2005; Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A–G. Praha 1985; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Bartoš, František – autor odborné literatury; etnograf; sběratel lidových písní; filolog

* 16. 03. 1837 Mladcová, okr. Zlín

† 11. 06. 1906 Mladcová, okr. Zlín

Místa působení: Brno; Olomouc; Strážnice, okr. Hodonín; Český Těšín, okr. Karviná

Oblast působení: Slezsko; Těšínsko

Pozn.: spolupracoval s L. Janáčkem; žák A. V. Šembery; autor folkloristických studií a učebnic češtiny; byl pedagogem na řadě gymnázií

Literatura: Biografický slovník českých zemí. [2.] B-Bař. Praha 2005; Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A–G. Praha 1985; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 1. A–K. Brno 1998; Pazdírkův hudební slovník naučný. II., sv. 1. Brno 1937; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999.

Berg, Josef – hudební skladatel; hudební teoretik; muzikolog; rozhlasový hudební redaktor; spisovatel

* 08. 03. 1927 Brno

† 26. 02. 1971 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: autor komorních oper a skladeb, scénické hudby, orchestrálních děl; spolupráce s BROLNem

Literatura: Biografický slovník českých zemí. [4.] Bene-Bez. Praha 2006; Janota, D. – Kučera, J. P.: Malá encyklopedie české opery. Praha 1999; Hudební rozhledy, 24, 1971, č. 4; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999; Štaudová, E.: Josef Berg. Brno 1987; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 1. A–K. Brno 1998.

Bojko, R. – básník; prozaik

* 31. 03. 1877 Bedřichov, okr. Blansko

† 22. 12. 1952 Napajedla, okr. Zlín

Místa působení: Napajedla, okr. Zlín

Pozn.: v básnické tvorbě považován za dovršitele březinovské tradice

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A–G. Praha 1985.

Bonhardová, Nina – básnířka; novinářka; prozaička

* 06. 03. 1907 Żolynia (Polsko)

† 30. 06. 1981 Praha

Místa působení: Opava

Pozn.: redaktorka Světa v obrazech, Vlasty, Státního nakladatelství technické literatury; autorka historických románů; psala i pro děti a mládež

Literatura: Bílek, P.: 175 autorů. Praha 1982; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 1. A–L. Praha 1995; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999.

Částek, Miroslav – dramatik; herec; recitátor; režisér

* 24. 03. 1937 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: r. 1976–81 člen pražské Violy; přední představitel divadla jednoho herce

Literatura: Postavy brněnského jeviště. 2. Brno 1989; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. 1999.

Hejzman, Pavel – dramatik; scenárista; novinář; prozaik

* 23. 03. 1927 Praha

Místa působení: Bystřice pod Hostýnem, okr. Kroměříž

Pozn.: autor dobrodružných a historických příběhů

Literatura: Slavíková, V.: Spisovatelé Jihomoravského kraje. Brno 1989; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985.

Kryl, Jan – básník; písničkář

* 12. 03. 1947 Kroměříž

Místa působení: Nový Jičín

Pozn.: bratr Karla Kryla (*1944)

Literatura: Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Šembera, Alois Vojtěch – etnograf; literární historik; redaktor; překladatel; filolog

* 21. 03. 1807 Vysoké Mýto, okr. Ústí nad Orlicí

† 23. 03. 1882 Vídeň (Rakousko)

Místa působení: Brno; Olomouc

Pozn.: působil dlouhodobě ve Vídni jako profesor češtiny a české literatury na akademii; dílo se vztahuje ke Slezsku, Těšínsku, Opavsku a Hlučínsku; vystoupil proti pravosti Rukopisů královédvorského a zelenohorského

Literatura: Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 4. S–T. Brno 2005; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 1. Opava 1972; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 8. Ostrava 1997.

Šeršník, Leopold Jan – bibliograf; knihovník; muzejní a vlastivědný pracovník; literární historik

* 03. 03. 1747 Český Těšín, okr. Karviná

† 21. 01. 1814 Český Těšín, okr. Karviná

Místa působení: Český Těšín, okr. Karviná

Oblast působení: Těšínsko

Pozn.: působil v univerzitní knihovně v Praze, v Hradci Králové; v Těšíně založil první muzeum v českých zemích; profesor a prefekt těšínského gymnázia

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 5. Opava 1983; Noviny Karvinska, 13.1.1994; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 1. Opava – Ostrava 1993.

Tomášek, Josef – spisovatel; dramatik

* 26. 03. 1907 Svěbohov, okr. Šumperk

† 22. 08. 1980 Svěbohov, okr. Šumperk

Místa působení: Svěbohov, okr. Šumperk

Pozn.: v 50. letech perzekvován

Literatura: Filip, Z.: Biografický slovník okresu Šumperk. Šumperk 2001.

KNIHOVNICKÁ LITERATURA

KNIHOVNICKÁ LITERATURA

A. KNIHOVNICTVÍ

Knihovnictví a knihovny (všeobecně)

Informační věda a knihovnictví : výkladový slovník české terminologie z oblasti informační vědy a knihovnictví / editor Miroslav Ressler. – Praha : Vysoká škola chemicko–technologická, 2006. – 161 s. + CD ROM

OS: G 298.420; OL: 1–175.859

Česko

Knihovna včera a dnes / [Miloslav Lopaur, Taňa Bejblová, Libuše Foberová]. – Žďár nad Sázavou : Knihovna Matěje Josefa Sychry, 2006. – 88 s. : il.

OL: 1–175.428

Knihovny Moravskoslezského kraje. – Ostrava : Moravskoslezský kraj, 2006. – 44 s. : il.

OS: H 76.325

Národní knihovna České republiky : výroční zpráva 2005. – Praha : Národní knihovna České republiky, 2006. – 103 s. : il.

OL: 586.381

Veřejné knihovny Královéhradeckého kraje v roce 2005 : statistická ročenka veřejných knihoven / [zpracovala Eva Semrádová]. – Hradec Králové : Studijní a vědecká knihovna, 2006. – 46 s.

OL: II 842.196

Katalogizace, bibliografický záznam a třídění

Opis dokumentów elektronicznych : teoretyczny model i możliwości jego aplikacji / Marek Nahotko. – Kraków : Uniwersytet Jagielloński, 2006. – 193 s.

OL: 1–176.139

Služby čtenářům, propagace

Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb. – 2., aktualiz. vyd. – Praha : Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2006. – 91 s.

OS: G 299.737; OL: 1–177.458

Rozvíjení počáteční čtenářské gramotnosti / Radka Wildová. – Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2005. – 213 s. : il.

OS: G 300.125; OL: 1–176.800

Strategie pro evropské knihovny / přeložil a uspořádal Zdeněk Matušík. – Praha : Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2006. – 124 s. : il.

OS: G 299.731; OL: 1–176.244

B. BIBLIOGRAFIE, INFORMACE, SYSTÉMY

Bibliografické seznamy

Literární bibliografie severní Moravy (2004) / sestavila Naďa Smékalová. – Olomouc : Vědecká knihovna v Olomouci, 2006. – 45 s.

OL: II 833.416

Průvodce anarchismem ; Česká anarchistická periodika 1880–1925 / Václav Tomek, Ondřej Slačálek. – Praha : Manibus propriis, 2006. – 551 s. : il.

OL: 19176.814

Soupis seriálů docházejících do Studijní a vědecké knihovny v roce 2005 / [zpracovaly Blanka Vavrová, Marie Pokorná]. – Hradec Králové : Studijní a vědecká knihovna, 2006. – 119 s.

OS: H 75.949; OL: II 827.342

D. NAUKA O KNIZE

Kniha, dějiny písma a knihtisku

Tales from the Chronicle of Dalimil : the Paris fragment of the Latin translation / [text Alena Ježková, Zdeněk Uhlíř]. – Prague : Gloriet, 2006. – 36 s. : il.

OL: 2–004.711

Vydavatelství, knižní obchod

Nejkrásnější české knihy roku 2005. – Praha : Ministerstvo kultury České republiky, 2006. – 89 s.

OL: 589.320

Čas proměny

Unikátní výstava Dalimilovy kroniky v Olomouci

Originál pařížského zlomku latinského překladu Dalimilovy kroniky byl vystaven od 9. října 2006 v Olomouci. Po Praze byla Olomouc teprve druhým místem, kde si veřejnost mohla unikátní fragment prohlédnout. Po týdnu vystřídal originál umělecká kopie, která byla vystavena do konce října. Unikátní fragment Česká republika vydražila loni v pařížské aukční síni za více než deset milionů korun. Jeho text tvoří jen šest úplných a pět neúplných kapitol. V Olomouci byl otevřen na dvoustraně věnované vinobraní. Příprava olomoucké výstavy trvala asi půl roku a rozpočet dosáhl zhruba milionu korun.

Z obsahu:

Roman Giebisch s biskupem J. Hrdličkou

Knihovna Gender Studies

- Alice Rutková

Lidé a čas – 2. část

- Václav Pumprla

O návštěvách básníků a návratech poezie

- Josef Jařab

Kde voní pergamen.

Kult národních světců

- Štěpán Kohout

Barokní anály

ve Vědecké knihovně v Olomouci

- Zdeněk Orlita

4